

Hengelo **toen** & nu

3

In dit nummer o.a.

- Hengelo 70 jaar bevrijd
- De Hengelosche Bontweverij
- De Easy-Beat Club

Hengelo toen&nu

is een twee-maandelijks uitgave van de
Stichting Oald Hengel en het
Museum Hengelo.

Beekstraat 51, 7551 DP Hengelo Ov.,
telefoon 074 - 259 42 16,
e-mail: info@museumhengelo.nl
www.museumhengelo.nl
www.twitter.com/museumhengelo
IBAN: NL30 RABO 0104 7906 52
BIC: RABONL2U

Openingstijden museum:

Maandags gesloten

Dinsdag t/m vrijdag van 13.00-17.00 uur

Zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur

Bestuur:

Voorzitter: Gerard van Houweninge

Secretaris: Gerard Jilleba

Penningmeester: Gerrit Nieuwenhuis

Leden: Jan van Alsté en

Gerrit ter Welle (PR en communicatie)

email: pr@museumhengelo.nl

Redactie:

e-mail: redactie@museumhengelo.nl

J.J. le Loux, tel. 074 - 242 98 93.

Laura Leusink, laura@museumhengelo.nl

Elske Harmsen, elske@museumhengelo.nl

Wil Zwienenberg

Foto-redactie:

email: foto@museumhengelo.nl

B. Schuite, tel. 074 - 242 95 74

Donatie:

Minimum donatie: € 20,00 per jaar

Buiten Hengelo (in Nederland) € 23,50 per jaar

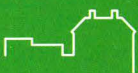
Buitenland op aanvraag.

Donatie inclusief periodiek 'Hengelo toen&nu',

exclusief deelname aan excursies,

bijeenkomsten werkgroepen.

*Opzegging donateurschap dient schriftelijk of per email
te geschieden uiterlijk in de maand november.
email: administratie@museumhengelo.nl*

**MUSEUM
HENGEL**

ISSN-nummer 1876-4606

© Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Het volgende nummer van 'Hengelo toen&nu' zal
verschijnen omstreeks 6 augustus 2015. De kopij voor
dit nummer moet, bij voorkeur via e-mail, uiterlijk
30 juni 2015 bij de redactie binnen zijn.

Oplage: 2000 exemplaren

Opmaak: Twentie design en dtp, Hengelo

Druk: Drukkerij Roelofs, Enschede

Van de redactie

Wie de laatste tijd de activiteiten in de stad gevolgd heeft
moet constateren dat er heel wat aandacht is besteed aan
70 jaar bevrijding. Ook in ons Museum Hengelo werden
diverse activiteiten en lezingen georganiseerd, die allen
zeer goed bezocht werden. In deze uitgave nog een paar
terugblikken uit die tijd.

In verband met de voorbereiding en inrichting van de
tentoonstelling Albert G. Hulshoff Pol is een aantal fami-
lieleden van de schilder en diverse medewerkers van het
museum zeer druk geweest en zo kon op 15 mei j.l. deze
tentoonstelling over het werk van deze schilder en in een
overvolle zaal van start gegaan. Naast deze werken is er
ook een overzicht te zien van het textielbedrijf van de
familie Hulshoff Pol, de Hengelose Bontweverij, die ruim
180 jaar heeft bestaan. Na een aankondiging van deze
tentoonstelling in TC Tubantia werd op 15 mei, door de
heer Herman Olthof van het voormalig taxibedrijf Olthof,
nog een kleurig schilderij van deze schilder ingebracht.
In deze uitgave een bijlage waarin de opkomst en de neer-
gang van de textielfamilie Hulshoff Pol wordt beschreven.
Verder zijn er een artikelen te lezen over de Easy-Beat, de
Jazz in Hengelo en de onthulling van de Belderspaal.

We wensen u veel leesplezier.

In dit nummer

Hengelo 70 jaar bevrijd	67
De Easy-Beat Club (1)	71
Markegrenzen in Hengelo (III)	74
Tentoonstelling	76
Opkomst en Ondergang van de Hengelosche Bontweverij	77
De erven van Klein Driene (63)	85
Jazz in de jaren vijftig in Hengelo	87
Wie, wat, waar, wanneer?	91
Lezers reageren	91
Mededelingen	95

Foto omslag:

Tekening van de schilder Albert Gerhard Hulshoff Pol, 1907
W. van Nieuwenhoven

Hengelo 70 jaar bevrijd

Met: een bijzondere Russische geschiedenis in Hengelo

Gerard Jilleba

In april 2015 heeft het Museum Hengelo een serie – goed bezochte – bijeenkomsten gehouden over ‘Hengelo 70 jaar bevrijd’. Aan de hand van historische beelden kwamen persoonlijke herinneringen naar boven uit de oorlogsjaren en de wederopbouwperiode.

Ooggetuigen

De bombardementen die vanaf 1942 Hengelo troffen, hebben veel indruk gemaakt. Veel ouderen herinneren zich de angst die zij voelden als er weer een serie bommen op onze stad neerdaalde. Duiken tussen de schoolbanken, schuilen en toch onder het puin terecht komen, het staat bij velen nog vers in het geheugen. De angst voor de toenemende razzia's was bijna tastbaar, juist omdat men wist dat op diverse plekken in de stad onderduikers ondergebracht waren, joden en ook neergestorte vliegeniers. “Mijn opa zat in z'n blauwe kiel voortdurend naar buiten te kijken”, wist een van de bezoekers te melden. Niet omdat hij zo geïnteresseerd was in het straatleven, maar om alarm te kunnen slaan, zodat de onderduikers zich tijdig konden verstoppen om uit de handen van de Duitsers te blijven.

De aprildagen vlak voor de bevrijding waren spannend. De Duitsers vluchtten in paniek oostwaarts, ook al moesten ze zwemmend het Twentekanaal oversteken, omdat ze zelf de bruggen hadden opgeblazen. Dokter Delhez trok zich niets aan van de schermutselingen, anders had hij niet de moeder van onze huidige directeur van het museum kunnen bijstaan toen deze op 1 april 1945 geboren werd.

Beginjaren

De bevrijdingsdagen zijn sterk blijven hangen. De bombardementen uit het begin van de oorlog zijn minder bekend. Ook de gaarkeukens voor de Nederlandse soldaten die terugkeerden uit krijgsgevangenschap, bleken minder bekend. De Duitsers dachten in 1940/41 nog, dat de Nederlanders uiteindelijk wel hun kant zouden kiezen, als ze met zachte hand werden bejegend. Anno 1943 sloeg die houding om, toen de soldaten zich weer moesten melden voor tewerkstelling in Duitsland. Dat vormde de directe aanleiding voor de april-meistakingen die zich vanuit Stork als een olievlek over het land verspreidden. De bezetters sloegen de stakingen met ge-

David Render legt samen met kinderen van de Willemsschool en de Titus Brandsmaschool een krans bij het bevrijdingsmonument voor het stadhuis

weld neer en rijkscommissaris Seyss-Inquart hield in de Stork-fabriekshal een donderspeech, die het voltallige personeel gedwongen moest ondergaan.

Opmerkelijk velen waren op de hoogte van het feit, dat veel joodse medeburgers ondergedoken waren. Dat meer dan de helft van de joodse bevolking in Hengelo de oorlog overleefd heeft, is velen ontgaan. Buiten Twente was dat slechts een kwart. Historica Marjolein Schenkel heeft in 2003 een boek gepubliceerd *De Twentse paradox*.¹⁾ waarin zij dit verschil heeft trachten te verklaren. Onder meer het Twentse noaberschap en de sterke verwevenheid van de joodse bevolking met de andere Hengeloërs liggen daaraan ten grondslag. In het stadhuis, op de vide, staat een zuil in de vorm van een davidster, met de namen van alle joodse inwoners die in de oorlog zijn omgekomen. Elk jaar op 4 mei wordt daar een korte plechtigheid gehouden, voorafgaand aan de stille tocht.

David Render

Dankzij de bemoeienissen van ons museum mochten we begin april de 90-jarige Engelse veteraan David Render in Hengelo verwelkomen. Hij was als 19-jarige in 1945 pelotonscommandant van een tankeenheid van de Sherwood Rangers. Deze eenheid ondersteunde de infanteristen van de Dorset- en Hampshire-regimenten bij de bevrijding van Hengelo.

Tekening: Maxx, Willemschool, Herdenkingsmonument²⁾

Een bijzonder Russisch gezin

Aan de Oude Bornseweg 92 woonde sinds 1934 de Russische familie Schuisky. Vader Wladimir, getrouwd met Zoja Leonoff, was op aanraden van zijn leermeester in Karlsruhe uit Duitsland vertrokken. De nazi's hadden het namelijk ook gemunt op onwelgevallige buitenlanders zoals de Russen met hun Slavische achtergrond. Wladimir was een veelbelovend ingenieur elektrotechniek, met een vooruitzicht op een wetenschappelijke carrière. Hij schreef leerboeken op zijn vakgebied. Zijn leermeester had contacten met Heemaf, waardoor Wladimir de mogelijkheid kreeg in Hengelo aan de slag te gaan. In 1940 kwam daar zoon Georg ter wereld, die ons op 21 april jl. zijn familiegeschiedenis ontvouwd heeft. Hij heeft namelijk nog steeds vrienden in onze stad en is speciaal voor de bijeenkomsten over 70 jaar bevrijding naar Hengelo gekomen. Georg was te jong om de oorlogsjaren bewust te kunnen beleven. Veel heeft hij op latere leeftijd achterhaald door eigen speurwerk en gesprekken met zijn ouders.

De grootouders

Die geschiedenis begint al in het tsaristische Rusland. Grootmoeder Leonoff (van moeder's kant dus), geboren

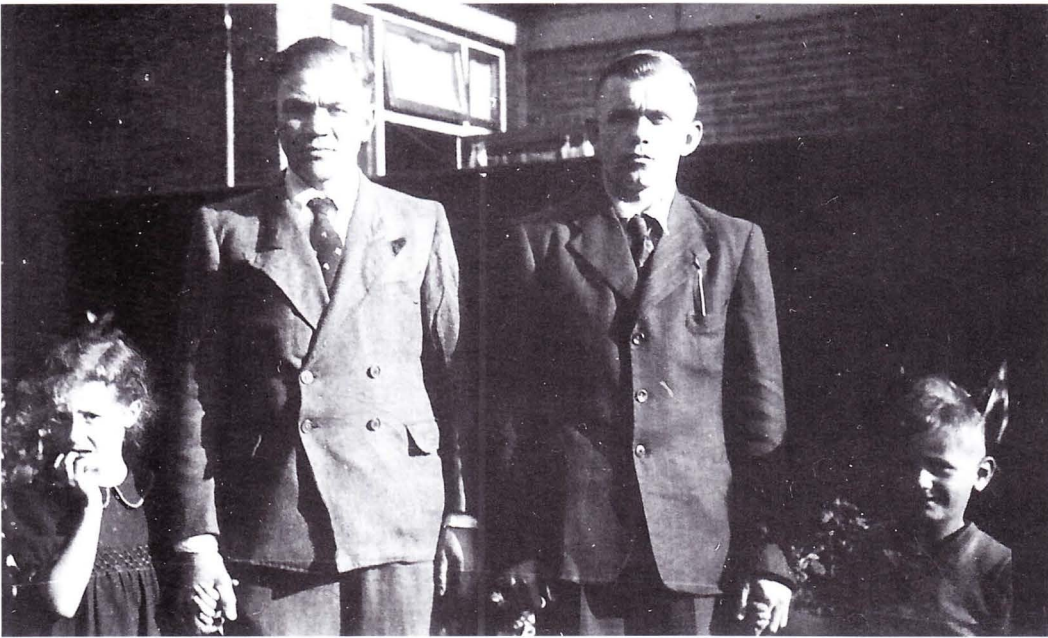
in Mantsjoerije, studeerde in St. Petersburg. Ten tijde van de Russische revolutie (1917) ontwikkelde zij zich tot een radicale schrijfster en schilderes. Grootvader was een conservatieve ingenieur, die in dienst van de spoorwegen werkte aan de trans-Siberische spoorlijn. Toen de Japanners tijdens de Russisch-Japanse oorlog (1904-1905) de overhand kregen, vluchtte grootvader via China naar Duitsland om er te studeren. Na zijn studie keerde hij terug naar Mantsjoerije. Lena, de zus van grootmoeder, was daar verliefd geraakt op een Russische bolsjewiek. Deze gaf aan, dat de familie ongehinderd naar Moskou zou kunnen terugkeren. Dat bleek een valstrik te zijn. Want op weg daarheen in 1937 werden zij en haar ouders gearresteerd. Grootvader werd naar Archangelsk gestuurd om er aan het kanaalproject te werken, maar overleed vrijwel direct. Grootmoeder en haar dochter Lena werden verbannen naar een Goelag-kamp in Karaganda (Siberië). Zij hebben er van 1938 tot 1981 doorgebracht. Lena had een farmaceutische opleiding en werd in het kamp 'tot dokter gebombardeerd'. Elke dag moest zij nagaan, hoeveel gevangenen 's nachts waren overleden. Op een van haar rondgangen kwam ze in gesprek met ene Pavel, die na de oorlog teruggekeerd was naar Rusland. Maar direct opgepakt en doorgestuurd naar de Goelag, omdat hij van desertie werd beschuldigd. Deze Pavel heeft in de oorlog ondergedoken gezeten bij de familie Schuisky in Hengelo... Dankzij deze speling van het lot werd het contact tussen Lena en Zoja hersteld.

In 1958 zag Lena kans een brief naar Hengelo te smokkelen met de familiegeschiedenis. De brief werd doorgestuurd naar Zweden, waar de Schuisky's in 1949 naartoe waren verhuisd. Van 1958 tot 1963 hebben zij via het Rode Kruis pakjes naar Lena kunnen sturen. In 1964 hebben Wladimir en Zoja haar zus Lena in het geheim kunnen bezoeken.

Vlak na de bevrijding: v.l.n.r. de Oekraïner Sergei, moeder Zoja, een ingekwartierde Canadese militair van Russische komaf, de door verkrachting gekwelde Russische jonge vrouw, vader Wladimir en een onbekende.

Onderduikers, Pavel en een onbekende, geflankeerd door de jonge Georg en zijn zus

Over de geschiedenis van de grootouders van vader's, de Schuisky-kant, is minder bekend. Wel dat zij door de Sovjets zijn veroordeeld. Grootmoeder is in 1948 door marteling om het leven gekomen. Grootvader werd veroordeeld tot '3e-rangs burger', wat onder meer inhield dat hij niet in een grote stad mocht wonen. Hij stierf in 1948 op 350 km afstand van Moskou.

Onderduikers

Huize Schuisky in Hengelo bood onderdak aan verschillende onderduikers, veelal van Russische afkomst. Vermoedelijk betrof het gevluchte krijgsgevangenen en dwangarbeiders uit Duitse werkkampen. Op zolder was een smalle schuilruimte gecreëerd, waar de onderduikers zich moesten verbergen als er onraad was. Moeder Zoja had liever geen vrouwen als onderduiker; zij had slechte ervaringen met een vluchteling die nachtmerries had vanwege het feit dat ze verkracht was geweest. Naoorlogse bronnen geven aan, dat deze vrouw later vermoedelijk zelfmoord heeft gepleegd.

De onderduikers werden 'afgeleverd' door verzetsman Lange Jan. Waarschijnlijk betreft het hier de heer Ten Voorde, die aan de Landmansweg woonde. Hij is later opgepakt en in een concentratiekamp omgekomen.

Repatriëring

Onder de onderduikers was de eerder genoemde Pavel, die later in de Goelag werd verenigd met tante Lena, de zus van Zoja. Hoe hij daar terecht kwam? Op aanwijzing van de hoge repatriëringsautoriteit in Parijs moest elke soldaat aangeven, of hij wilde terugkeren naar zijn land of wilde emigreren naar een ander land. De Sovjets waren stringenter. Alle Russen – ook de vluchtelingen, zelfs

die van de Revolutie – moesten na de bevrijding zonder pardon naar Rusland worden teruggestuurd. Velen van hen werden op grond van Stalin's wet nr. 58 gestraft als 'vijand van het volk' en rechtstreeks doorgestuurd naar de Goelag-kampen. Zo ook Pavel. De Schuisky's in Hengelo kregen zelf ook bezoek van vertegenwoordigers van de repatriëringscommissie met de mededeling, dat zij naar Rusland moesten terugkeren. Een 'aanbod' dat zij naast zich neer hebben gelegd.

De jonge Georg groeide op, en heeft nog enkele jaren onderwijs genoten aan de lagere Beukschool. In 1949 is het gezin naar Zweden geëmigreerd. Vader Wladimir kon namelijk slecht aarden in ons land, maar ook in Zweden kon hij zijn draai niet vinden. Vermoedelijk leed hij onder het gemis van zijn vaderland. Georg heeft altijd een band met Hengelo behouden.

70 jaar bevrijd

Met de bijeenkomsten heeft Museum Hengelo op gepaste wijze aandacht besteed aan de herdenking en viering van 70 jaar bevrijding. Doel was het bewustzijn over de betekenis van vrijheid te bevorderen, en ook om van ooggetuigen te kunnen horen, hoe zij de oorlog en de bevrijding hebben ervaren. Immers, binnen afzienbare tijd zijn er geen ooggetuigen meer. Daarom moeten we de verhalen aan de jongere generaties blijven overdragen.

Noten:

- 1) Dit boek is alleen nog tweedehands verkrijgbaar, o.a. via bol.com. ISBN 9057302462, Walburg Pers.
- 2) Velen weten niet, dat in het Herdenkingsmonument een urn is aangebracht met asresten uit het concentratiekamp Neuengamme.

'Een grand hotel van klein formaat'

't Lansink

Tuindorhotel & Restaurant

CT Storkstraat 18 7553 AR Hengelo (Ov)

Tel: 074 - 2910066

info@hotellansink.com - www.hotellansink.com

**een bril
van
ter braak**
goed gezien!

INDUSTRIESTRAAT 52 HENGLO TEL. 291 46 87
WINKELCENTRUM HASSELO TEL. 277 19 99

De bouwmarkt met service

Bergweg 9-13 Hengelo o.
Telefoon: (074) 291 89 07

Ook voor al uw klussen telefoon 06 11 14 55 45
Fixet Hackfort Noord

*Zelf meer
bereiken*

*door
samen te
werken*

De Rabobank biedt de kracht van de coöperatie.

Als coöperatieve bank geloven wij in de kracht van het collectief. Samen bereik je immers meer dan alleen. We delen kennis en stellen een deel van onze gelden beschikbaar via sponsoring en donaties.

rabobank.nl/centraaltwente

Een aandeel in elkaar

Rabobank

De Easy-Beat Club (1)

Opkomst van de Beat muziek

Pel Kotkamp

In Liverpool is begin jaren 60 de Merseybeat volop in ontwikkeling. Honderden bands spelen die muziek met veel succes in obscure zaaltjes. Pas met de komst van The Beatles gaat die sound de hele wereld over. In Nederland zijn er weinig radiozenders die deze muziek laten horen. Het duurt dan ook tot eind 1963 voordat de beatmuziek in ons land populair begint te worden.

Nederlandse groepen spelen op dat moment nog rock 'n roll muziek. Maar al snel schakelen ze over op de nieuwe sound.

Eind 1964 brengen Johnny Kendall and the Heralds het nummer St. James Infirmary uit. Dat wordt een redelijk succes. Al in december 1964 wordt de eerste echte Nederbeatsingle in ons land uitgebracht. Het nummer It's Gone van de groep The Motions is een hit. In razendsnel tempo wordt de ene na de andere Nederbeatgroep opgericht. Ook in Hengelo verandert veel. Hier volgt het verhaal van een belangrijke club uit de jaren 60.

The Cochrans

Een groepje muzikanten in Hengelo realiseert zich dat de beatmuziek steeds populairder wordt. Ze besluiten

deze muziek te gaan spelen. De groep bestaat uit Hans Borchert rhythmgitaar, Karel Buitinga solo gitaar, Huub Fortgens zang, en de 15-jarige drummer Grobben. De naam van de basgitarist is niet meer bekend. Ze noemen zich The Cochrans, naar Eddie Cochran, een befaamde Amerikaanse rock 'n roll artiest.

Het eerste optreden is in het jongerencentrum Kreejenus aan de Langelermatweg. Daarna worden ze gevraagd om op 23 januari 1965 in het Wapen van Hengelo aan de Deldenerstraat op te treden. De naam Easy-Beat Club wordt overgenomen van een club in Zwitserland. Na een paar avonden trekt de band meer dan 200 man, zodat ze er met de benen uithangen.

Easy- Beat Club in Deters

Hans en Huub besluiten om zelf een club te beginnen. Ze zoeken een zaal zoals de Cavern in Liverpool. Eerst proberen ze de fietsenstalling onder de Telgenflat, maar de akoestiek blijkt daar belabberd. De grote zaal achter Hotel Deters aan de Beursstraat is wel geschikt en ze komen met uitbater Toon Westerik tot overeenstemming. De zaal wordt opgeluisterd met grote gestileerde kartonnen koppen van The Beatles, die daarvoor bij muziekwinkel Huigens aan de gevel hingen.

Het Wapen van Hengelo aan de Deldenerstraat. Tegenwoordig is dit het Oriental Restaurant Umami

studio beerens
de beeldmakers

Fotografie
Multimedia
Internetproducties

www.studiobeerens.nl

Sleutelspecialist F. Havekes

VOOR AL UW

SLEUTELS
LOTEN
LUITWERK

Deldenerstraat 37, Hengelo 074 - 242 04 95

KAPSALON BEERLAGE

Bel voor een afspraak. vlot vakMANschap.

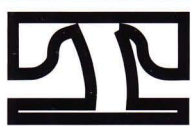
Oldenzaalsestraat 235 - Hengelo (ov) - 074-291 46 21
info@kapsalonbeerlage.nl - www.kapsalonbeerlage.nl

dobey
dol op dieren

DOBEY HASSELO
Hans Vonkstraat 17
7558 BN Hengelo
Winkelcentrum Hasselo
Tel 074 2434789

DOBEY HENGELOSE ESCH
Uitslagsweg 95-15
7556 LN Hengelo
Winkelcentrum Hengelose Es
Tel 074 2566877

Uw advertentie hier?

THIJERT
bloemsierkunst

Deurningerstraat 106 - Hengelo.
Telefoon: 074 - 291 65 31 Fax: 074 - 243 12 90

- Boeketten • Kado-artikelen
- Interieurbepantingen • Hydrocultuur

info@thijert.nl

www.thijert.nl

Willemstraat 71a
7551 DL Hengelo
074 - 2910244
www.twentie.nl

twentie

dsgn dtp

grafische vormgeving en realisatie

welbions®

Prettig wonen is alles bij de hand hebben om lekker te leven. In een huis, straat en wijk waar ruimte is voor uw wensen en ideeën. Een plek waar u thuis kunt komen. Dat biedt Welbions.

Welbions creëert. Huizen, maar ook voorzieningen voor de inwoners van Hengelo. Dat doen we samen met partners, zoals gemeente, buurtverenigingen én inwoners in de wijk. Wij vinden: een stad, een wijk of een buurt is meer dan een verzameling huizen. Het moet bieden wat u nodig hebt. De wijk is van u. U wilt er thuishkomen.

Kom kennismaken in onze woonwinkel aan de Paul Krugerstraat 44 (werkdagen tussen 09.00 en 12.00 uur) of bezoek ons via www.welbions.nl.

Creëert

Hotel Deters in 1965. Het huidige Eetcafé De Buurman

The Cochrans treden er een paar keer op en het succes wordt groter, dus vindt Borchert het tijd om bekendere bands te laten optreden. De band Les Copains uit Lingen (D) treedt op 13 maart als eerste op. Als een lopend vuurtje gaat door Hengelo dat in Deters beatbands optreden. In korte tijd wordt de club een trekpleister voor beatliefhebbers. De volgende optredens van dezelfde Duitse groep zijn voor een volle zaal. De vaste bezoekers van het deftige Hotel Deters vinden beatmuziek barbaars en een grote schok. De tussendeuren van de zaal naar het café kunnen het geluid ook bij lange na niet dempen. Maar vanwege de grotere omzet kiest Westerik op de zaterdagavonden toch voor de live muziek van de Easy-Beat Club.

Platen in de pauze

De bands spelen over het algemeen drie kwartier en dan een kwartier pauze. Borchert wil de stilte opvullen met het draaien van grammofoonplaten. Hij vraagt daarvoor Pel Kotkamp, die bij Muziekhuis Ter Horst aan de Telgen werkt. Pel neemt plaatjes mee uit de winkel en draait die in de pauzes van de optredens.

In de winkel van Ter Horst doet Pel de inkoop van de populaire muziek. Op zaterdag komen de bestelde platen binnen en geregeld zit er een nieuwe opname bij van bekende groepen zoals The Beatles en The Rolling Stones. Pel houdt die nieuwe plaat even achter en verrast dan 's avonds de bezoekers van de Easy-Beat met een splinternieuwe plaat die nog niet verkrijgbaar is.

Herman Brood

In juni 1965 wordt gefluisterd dat over de grens in Rheine een geweldige band optreedt. Een groepje medewerkers van de club gaat kijken. De band noemt zich The Moans. Tot verrassing van Kotkamp zit Herman Brood in deze groep. Brood en Kotkamp hebben begin jaren 60 in Zwolle op de H.B.S. bij elkaar in de klas gezeten en ken-

nen elkaar goed. Pel loopt naar het podium en begroet Herman. Deze houdt direct zijn vinger voor de lippen om niet verder te praten. In de pauze vraagt Pel wat dat nou betekent. Herman legt uit dat ze een Engelse band voorstellen en dus geen Nederlands kunnen. The Moans spelen geweldig en de band wordt gecontracteerd voor de Easy-Beat. Daar spelen ze voor het eerst op 26 juni 1965. Ze worden zo geliefd dat ze de huisband van de club worden en er vele keren optreden.

12 uur sluitingstijd

Hans Borchert komt in contact met het concertburo van Arl Klap in Den Haag die veel beatgroepen uit het westen van het land vertegenwoordigt. Nu komen er steeds bekendere bands naar Hengelo.

Johnny Kendall and the Heralds

Johnny Kendall and the Heralds op 4 september en Z. Z. en de Maskers met zanger Bob Boubert treden op 15 september op en zorgen voor nog meer bekendheid. Tijdens dit optreden wordt Bob Boubert (Z.Z.) met veel gekrakeel uit de band gezet en vanaf dat moment heet de band simpelweg De Maskers.

Tot in Amsterdam, Deventer, Arnhem en Zwolle is de Easy-Beat bekend en men komt in tientallen uit vele plaatsen naar Hengelo. De vergunning loopt tot 12 uur 's nachts, wat betekent dat om kwart voor 12 het grote licht in de zaal aan gaat. Dan moeten die bezoekers nog terug naar hun woonplaats en de treinen rijden niet meer. Maar gelukkig staan op het perron in Hengelo altijd een aantal goederenwagens. Velen brengen de nacht door in die wagens en worden vroeg in de morgen gewekt door nijldige spoorwegbeambten. Ook de muziekkoepeel in het Prins Bernhard plantsoen doet geregeld dienst als slaapplek. Om die problemen te vermijden komen zo'n 20 Zwolse jongens iedere zaterdag met brommers naar Hengelo en rijden diep in de nacht de 60 km naar Zwolle weer terug.

Wordt vervolgd

Markegrenzen in Hengelo (III)

de onthulling van de Belderspaal

Werkgroep markegrenzen Hengelo

De Belderspaal

Op 21 maart 2015 is de Belderspaal herplaatst. De Belderspaal is paal no. 14 uit het Proces-verbaal der grensbepaling van het grondgebied der gemeente van Hengelo uit 1820. In Hengelo toen&nu van februari 2015 kwam deze paal al even ter sprake¹⁾. Tussen paal 13 (de Zandboerpaal) en paal 14 (de Belderspaal) bleek de Fabelhuttesteentsteen overgeslagen te zijn. Deze ommissie heeft geleid tot een aantal verwisselingen. Eén daarvan is dat rijksmonument 46595 te boek staat als Belderspaal, terwijl het de Fabelhuttesteentsteen is. De (oorspronkelijke) Belderspaal zelf is sinds onbekende tijd verdwenen.

Herplaatsing van grensstenen is niets nieuws. Zo werd op 14 september 1820 paal no. 1 herplaatst. Een verslag hiervan is in het archief van het Twickel (nr. 311) bewaard gebleven²⁾, hier iets verkort weergegeven:

“Alzoo den marcktenpaal in het zoogenaamde marktpaals Veen vergaan was, zoo hebben op heden den veertienden September achtienhonderd en twintig, de ondergetekenden Verwalter Markenrigters en gezworenen der drie gen. marckten zich begeven na omschreven steen, en na duidelijk erkend te hebben, waar de oude paal gestaan heeft, hebben zij op de oude plaats eenen nieuwen driekanten Eikenpaal gezet.”

In tegenstelling tot vroeger is de Belderspaal niet herplaatst door de plaatselijke autoriteiten, maar door heemkundigen, op initiatief van de Loakstenen Commissie van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker in een samenwerking met de Historische Kring Boekelo-Usselo-Twekkelo en het Museum Hengelo. Een historische inleiding werd verzorgd door Gerrit Welberg van Museum Hengelo. Deze is hieronder deels weergegeven.

Uit de toespraak van Gerrit Welberg

Wij staan hier bij een grens waarvan we niet eens weten hoe oud hij is. Maar hij is nog steeds actueel als grens tussen de gemeenten Hengelo en Enschede. Hij had aanvankelijk meerdere functies. In de eerste plaats is het vanouds een kerspel- of parochiegrens tussen de parochies Enschede en Delden. De Enschedese parochie is in de 1e helft van de 11e eeuw gesticht, dus daarom kun-

Gerrit Welberg

nen we zeggen dat de grenzen van het Enschedese gebied zo ongeveer 1000 jaar oud zijn. Later werd het een grens tussen de richterambten of rechtsgebieden van Delden en Enschede en tegelijkertijd een markegrens tussen Twekkelo en Oele en tussen Twekkelo en Usselo.

Voor sommige mensen is er wel eens reden op te merken ‘wat dooi toch met den oaln kroam’? Voor ons, historisch geïnteresseerden, is den ‘oaln kroam’ iets boeiends, dat laat ons niet los en wij willen weten hoe dat vroeger allemaal in elkaar stak. Ook de spreuk ‘geen heden zonder verleden’ geldt hier wel in het bijzonder, want we hebben hier tegelijkertijd het ‘verleden’ maar ook het ‘heden’ omdat die oude grens van toen, ook nu nog de grens is tussen Enschede en Hengelo.

Daarom is het zeer te waarderen dat de Historische Sociëteit Enschede het initiatief heeft genomen aan die oude grenzen bekendheid te geven. In de eerste plaats door het te voorschijn halen van de nog aanwezige oude grensmarkeringen en deze zo nodig te vernieuwen zoals dat hier nu gebeurt. In de tweede plaats door ze allemaal te voorzien van een informatiebord zodat ook de mensen die niet zoveel op hebben met ‘den oaln kroam’ daar kennis van kunnen nemen en misschien beginnen na te denken! En dan mag de Historische Sociëteit zich

gelukkig prijzen mensen als Harry van der Sleen en zijn helpers in haar midden te hebben, die gewapend met de schop de oude stenen weer opsporen of met vervangende stenen aan het slepen gaan. En als je als club dan ook nog gezegend bent met een heuse steenhouwer zoals Jan Zwigelaar dan worden er nieuwe markestenen gecreëerd waar je je vingers van aflikt. Dan blijkt zo'n steenhouwer tevens beeldhouwer te zijn. Dat kunnen we hier vaststellen.

Als Museum Hengelo waarderen wij het dat we uitgenodigd zijn door de Historische Sociëteit om aan deze grensmarkering gezamenlijk aandacht te schenken en we zijn ook uitgenodigd om bij te dragen in de onvermijdelijke kosten die zo'n actie met zich meebrengt. Dus Historische Sociëteit, bedankt voor de uitnodiging! Bij zo'n herstel van een grensmarkering werden vroeger de kinderen uit de aangrenzende marken erbij gehaald om getraakteerd te worden op hazelnoten. Vervolgens kregen ze een geducht pak slaag, zodat zij niet zouden vergeten hoe de grens ter plekke liep.

En voor zover het om de traktatie gaat, leek het ons goed dat gebruik bij deze gelegenheid niet te vergeten.

Vrij te bezoeken!

De Belderspaal is vrij te bezoeken. Vanuit Hengelo volgt u de weg naar Beckum (N739), gaat onder de A35 door, en slaat dan na 600 linksaf de Bellersweg in. Als deze na zo'n 850 meter overgaat in de Beldershoekweg (gemeente Enschede), kunt u het zandpad links oplopen of in fietsen, waarna u de paal links treft als rechts het bos eindigt.

De werkgroep markegrenzen

De werkgroep bestaat op dit moment uit Ellen Beerens, Rob Bloemendaal, Gerhard Post en Miny de Vries. Doel van onze werkgroep is om te onderzoeken waar de marke-

grenzen en markestenen nog zichtbaar zijn in de gemeente Hengelo. Als u weet waar een steen ligt of heeft gelegen, als u oude foto's hebt met niet meer aanwezige grensstenen, of als u iets gelezen hebt over de grenzen van de marken, of grensconflicten, in oude of recente stukken, laat het ons weten. Dit kan met een berichtje naar hengelo@markegrenzen.nl of een telefoontje naar 074 - 242 32 44 (Gerhard Post).

Verwijzingen

- 1) Werkgroep markegrenzen Hengelo, 'Markegrenzen in Hengelo (I)', Hengelo toen&nu, februari 2015, pagina 9.
- 2) H. Reynders, 'Een drie-markenpunt', Oold Hengel, februari 1985, pagina 19.

De Belderspaal

Informatiebord

Tentoonstelling

Vrijdagmiddag 15 mei jl. was de opening van de tentoonstelling Albert Hulshoff Pol 'Heraut van het romantische landschap' met daarnaast aandacht voor de Hengelosche Bontweverij; De textielfabriek van zijn vader en familie.

Wat is er te zien.

- Schilderijen van Albert Hulshoff Pol en bijzonderheden over zijn leven.
  - Een film over het oude erve De Waarbeek waar hij samen met Piet Mondriaan in de aanbouw van de boerderij een atelier had.
  - Een interview over de 'Polswoningen' voormalig eigendom van de Heng. Bontweverij.
  - Tien panelen met foto's en tekst over de geschiedenis van deze fabriek.
  - Een zestal negentiende eeuwse portretten van de grondleggers van de textielfabriek.
  - Er is een brochure en ansichtkaarten te koop met het werk van deze klassieke schilder, die dankzij de familie en Museum Hengelo weer aandacht krijgt.
  - Er zijn twee bijzondere werken te zien. Een kleurig schilderij van de watermolen in Oele ingebracht door een Hengelose inwoner en een vroeg werk van Piet Mondriaan.
- Komen dus. Het kan tot en met 16 augustus.

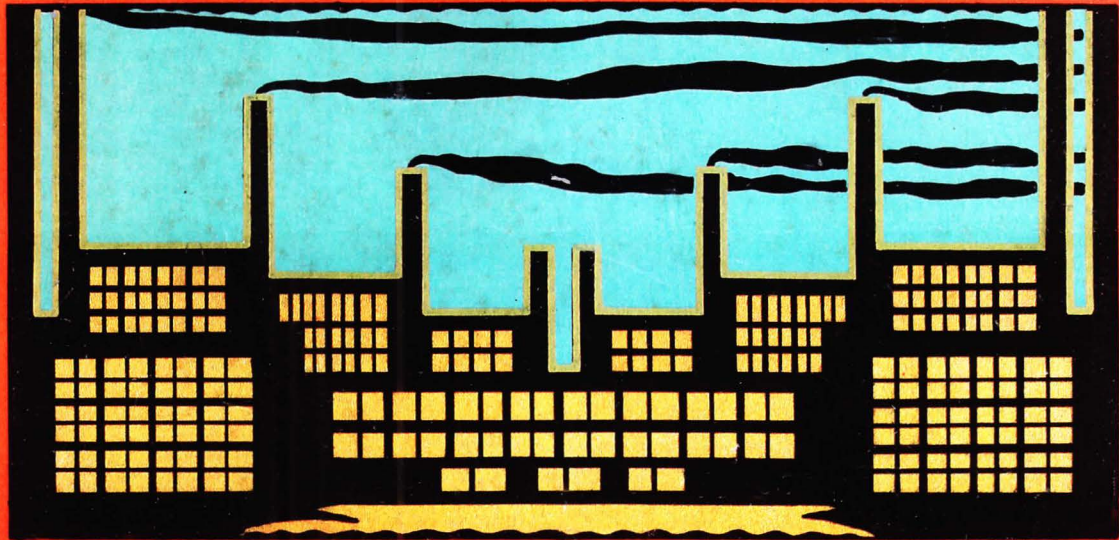
Rechts mevrouw An Hulshoff Pol, een van de initiatiefneemsters van de tentoonstelling in gesprek met familieleden. Foto's Bert Schuite

Links Iek Boeles-Hulshoff Pol en rechts An Hulshoff Pol krijgen bloemen overhandigd van de conservator Jos Schwertasek, als dank voor hun werkzaamheden bij de tentoonstelling. Foto Hans Beerens

HENGELOSCHE BONTWEVERIJ

HENGELOSCHE BONTWEVERIJ

فابریک تنون و رنگ

Fabriek njang bikin

Sarong tenon, sarong pulicat, Sarong anak, Kain loerik, Kains Nila semoea pakeh kleur njang tangoeng tida diloentoer.

AUGUST

7

فابریک تنون و رنگ
تنون و رنگ و فلیکات و رنگ
انک، کائن لورک و سمدا
فایک کلیر و رنگ و تاقو و رنگ و تیا دا
لونتور .

فابریک تنون و رنگ
تنون و رنگ و فلیکات و رنگ
انک، کائن لورک و سمدا
فایک کلیر و رنگ و تاقو و رنگ و تیا دا
لونتور .

Opkomst en Ondergang van de Hengelosche Bontweverij

Jos Schwertasek

Inleiding

Een beschrijving van de geschiedenis van deze verdwenen textielfabriek is geen sinecure. Er is heel weinig archiefmateriaal. In de crisisjaren van de jaren dertig wilde men blijkbaar het drama van de teloorgang van het bedrijf zo snel mogelijk vergeten en was er geen belangstelling voor het bewaren van archiefmateriaal. De ondergang was een frustratie voor alle betrokkenen.

Deze schets heeft dan ook niet de pretentie volledig te zijn. Daarvoor was de voorbereiding ook te kort. Ongewijfeld zullen er in de toekomst wel meer feiten boven tafel komen.

Oorsprong Twentse textielnijverheid

De onvruchtbaarheid van de Twentse bodem was de oorzaak dat de bewoners van deze streek met de landbouw en de daarbij horende veeteelt geen ruime middelen van bestaan hadden. De boeren bleven de reeds van oudsher hier gevestigde vlas-industrie beoefenen om zich van kost en inwoning te voorzien. Ze verwerkten het vlas dat ze zelf verbouwden, tot garen en linnen. Dit linnen was zo sterk dat het vaak een mensenleven meeding en

daardoor een overschot ontstond dat door opkopers, zogeheten linnenreders of linnenreiders, werd opgekocht. Soms lieten deze linnenreders het linnen nog bleken en verven. Ze hielpen de boeren ook met de aanschaf van weefgetouwen en andere benodigdheden. Gebeurde het dat een boer niet genoeg vlas had verbouwd om zijn huisgenoten aan het werk te houden dan verschaft de linnenreider het vlas of het garen.

Deze garens importeerden ze uit Braunschweig en Münster (beiden in Duitsland). Op deze manier hadden ze ook al gauw een aantal huiswevers in 'loondienst'. Dat wil zeggen de wevers werden met goederen betaald, want met geld wist men zich nog niet goed raad. Geld heeft alleen waarde wanneer je er iets voor kunt kopen en die dagen was er in deze streek weinig te koop.

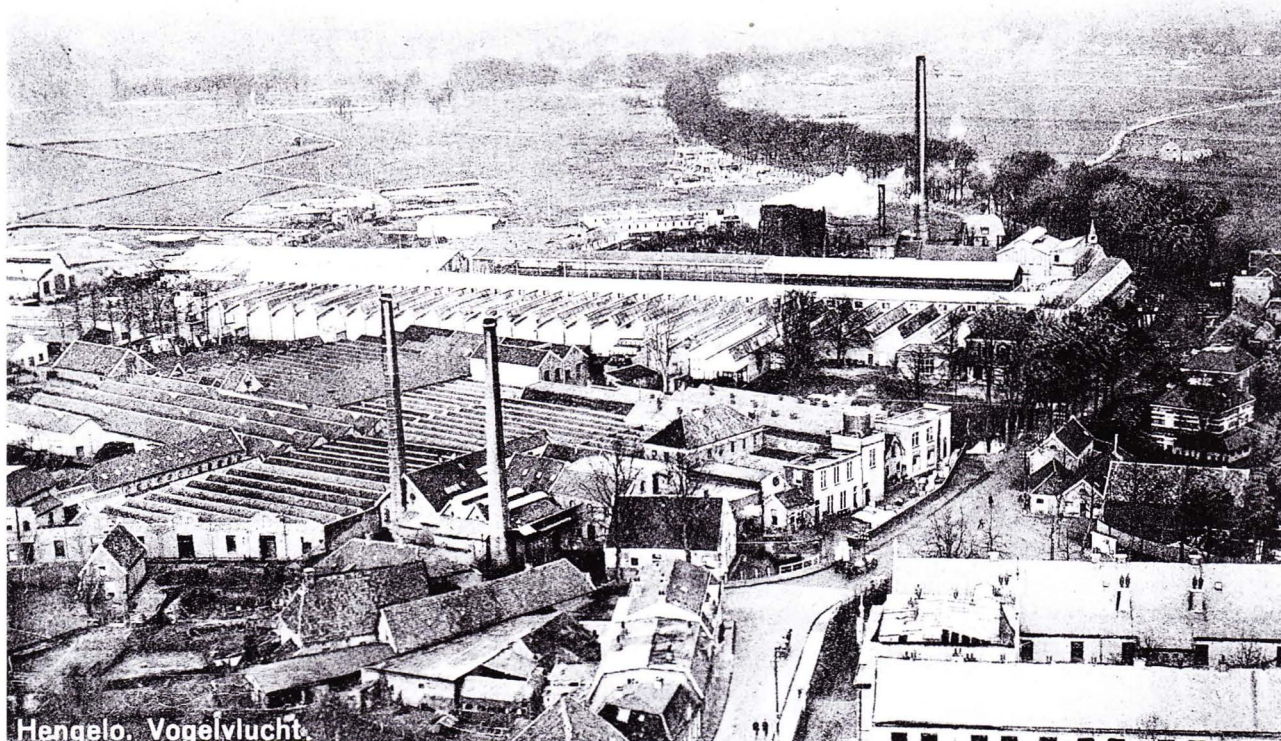
Zo'n linnenreder of fabrikier had vaak een kantoor of magazijn waar zijn in de buurt wonende wevers hun geweven stukken brachten. Uiteindelijk werden deze stukken linnen, ook wel pellen genaamd, vervoerd naar het westen om daar verkocht te worden.

Wolter ten Cate was zo'n linnenreder en beschikte daarnaast over een damastfabriekje.

Het fabriekscomplex van de Hengelosche Bontweverij gelegen aan de Thiemsbrug kort na de sluiting in 1933

Luchtfoto van de Hengelosche Bontweverij. 1925

Hengelosche Bontweverij

In het laatste kwart van de 18e eeuw begon de linnenproductie te verminderen, doordat ze de strijd tegen de fabricage van half linnen- half katoen goederen, het zogenaamde bombazijn, niet konden volhouden. Rond 1750 had Wolter ten Cate met zijn neef Arend Hulshoff een bontweverij opgericht. Het Hengelosche Bont, ook wel de Hengelose bontjes genoemd, waren vermaard. Het was een rood en blauw gestreepte of geruite stof die vooral in deftige kringen werd gedragen. Wolter ten Cate overleed in 1795 en zijn bedrijf werd opgesplitst in twee bedrijven. Het ene bedrijf ging naar zijn neef H.S. Dijk, zoon van de eerste burgemeester van Hengelo Jan Dijk. Wolter was gehuwd met zijn zuster Tjilke Dijk. Het andere bedrijf ging naar Jan Pol, neef en opvolger van Arend Hulshoff, die kinderloos stierf. Het bedrijf van Jan Pol werd voortgezet door zijn oudste zoon Arend (geboren 1808) die Hulshoff aan zijn familienaam Pol kreeg toegevoegd.

Op stoom

Bontweverijen werkten bijna uitsluitend op bestelling voor de Indische markt. De bestellingen werden vanaf 1850 geplaatst door de Nederlandsche Handel Maatschappij.

Bontweven bleef in Hengelo veel langer een huisnijverheid dan het weven van effen stoffen. Zo had de Koninklijke Weefgoederen Fabriek in 1867 nog 430 'buitenwevers' in dienst.

In 1863 werd er door Arend Hulshoff Pol een aanvraag ingediend voor het plaatsen van een locomobiel, een mobiele stoommachine zonder een stenen schoorsteen. Voor bonte goederen voldeed het stoomweefgetouw aanvankelijk minder goed dan voor effen stoffen. Bij het weven van bonte stoffen moesten regelmatig spoelen worden gewisseld en dat ging moeilijker bij stoomweefgetouwen. De stoomweefgetouwen voor bonte stoffen gingen langzamer dan de weefgetouwen voor effen stoffen en daardoor was de arbeidsbesparing die er door bereikt werd geringer. In 1866 werd er een nieuwe fabriek gebouwd (sluitsteen).

De fusie

In de Staatscourant van 20 november 1871 wordt de oprichting van de N.V. Hengelosche Bontweverij vermeld. Voor de notaris Nieboer verschijnen de heren Willem en Hendrik Hulshoff Pol als gemachtigden voor een groot aantal aandeelhouders waaronder Prins Willem Frederik Hendrik, een broer van Koning Willem III. De beide directeuren ontvingen ieder een jaarsalaris van 1600 gulden. Vanaf dat moment kwam de onderneming op stoom.

In 1883 telde de Hengelosche Bontweverij onder de directie van de broers Hendrik en Willem Hulshoff Pol, zonen van Arend, 627 werklieden. Er werkten 401 mannen, 90 vrouwen en 136 jongens en meisjes. Van de 627 werklieden waren er 280 thuiswerkende handwevers die ook nog eigen grond hadden en daardoor op ongeregelde tijden voor Hulshoff Pol werkzaam waren.

Vanaf de Thiemsbrug kijken we richting Delden. Rechts de gebouwen van de voormalige Hengelosche Bontweverij. Het witte huis was ooit de woning van Wolter ten Cate. 1935

In 1911 werden nieuwe machines ingevoerd in de weverij. Het weven werd alleen door mannen gedaan. De nieuwe machines maakten dus alleen mannen overbodig. In dezelfde periode vond er ook technische vernieuwing in de spoelzaal plaats. In die afdeling werkten alleen vrouwen. Ook die dreigden werkloos te worden. De directie stelde voor om alle met ontslag bedreigde arbeiders/-sters om te scholen tot wevers. De vakbonden waren niet enthousiast over de inzet van vrouwen als weefster. Zij konden wel eens een bedreiging gaan vormen voor hun mannelijke collega's, die van oudsher als wevers een hoger weekloon verdienden dan de spoelsters. De mannen waren bang dat door de komst van vrouwen in hun afdeling, de weverslonen naar beneden zouden worden bijgesteld. Voor de vakbonden maakte het niet uit. Vrouwen mochten best als weefsters aan de slag, maar dan tegen de betere betaling die ook de wevers al jarenlang genoten. Omgekeerd bleek die solidariteit lang niet altijd te bestaan. In 1912 voerden de aandraagsters bij de Hengelosche Bontweverij langdurig actie voor betere arbeidsvoorwaarden. De fabriek van de firma Hulshoff Pol was technisch één van de meest geavanceerde en door technische vernieuwingen werd een groot deel van de mannelijke wevers en sterkers overbodig. Die bleken toen bereid om het werk van de stakende aandraagsters over te nemen. Daarmee braken ze de actie van de vrouwen. Nu waren er in de Twentse textielindustrie regelmatig stakingen. Meestal trokken de stakers aan het kortste eind.

De ondergang tegemoet

In 1900 waren in Hengelo 2400 mannen en vrouwen werkzaam in de bontweverijen. In 1930 waren dat er nog maar 1343. Het hoogtepunt van de Hengelose bontweverijen werd reeds aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog bereikt. Daarna liep de export van bontgeweven stoffen in de periode 1929-1934 sterk terug. De afzet in Nederlands-

Indië en Brits-Indië van sarongs, pandjang, slendangs en dergelijke slonk met rasse schreden. De ongunstige ontwikkeling moet in de eerste plaats worden toegeschreven aan de concurrentie van Japan. De Japanse industrie bracht speciaal bontgeweven manufacturen zeer goedkoop op de markt. Daarnaast kwam door de invoer van goedkope stoffen de binnenlandse markt in deze gebieden op gang.

Het is ook opvallend dat de ongunstige gang van zaken in de Hengelosche bontweverijen ook teruggevoerd kan worden op oorzaken die in het bedrijf zelf liggen. In Enschede wisten de bontweverijen zich wel staande te houden. Wellicht moet de ondergang van bontweverijen geweten worden aan conservatief beheer dat zich niet wist aan te passen aan de nieuwe marktverhoudingen. Een belangrijke oorzaak van de ondergang van N.V. Hengelosche Bontweverij was ook de familie structuur van de directie. Ze bestond uit diverse familieleden; zonen en kleinzonen van de oprichter Arend Hulshoff Pol. De onderlinge verhoudingen stonden voortdurend onder druk. Een fraai voorbeeld van de familie verhouding is dat een dochter van een van de directeur buiten de poort de stakende vrouwen stond aan te moedigen. De directie deed in de jaren dertig wanhopige pogingen het bedrijf te redden waardoor een groot deel van het kapitaal en de belegde pensioengelden verdwenen. Toen in 1934 de liquidatie een feit was trokken de arbeiders aan het kortste eind. Al het geld was weg. Men hoopte er door de verkoop van de bedrijfspanden financieel een beetje uit te springen. In hoeverre dit gelukt is, weten we niet. In 1938 werd een groot deel van de fabrieksgebouwen gesloopt. In de jaren na de oorlog volgde de rest. Het laatste deel pas in 2000.

De afbraak van de Hengelosche Bontweverij in 1938

Ooggetuigeverslag

Na een oproep in dit periodiek waarin om informatie over de fabriek werd gevraagd, schreef mevrouw Wevers-Elbert op 24 februari 1989 onderstaande brief:

De oude handweverij van de familie Dijk, aan het begin van de weg naar Borne. Het pand werd nog lang gebruikt als timmerwerkplaats van de Hengelosche Bontweverij

"Ik heb vroeger op kantoor gewerkt, overigens maar vijf jaar van 1929 tot de liquidatie in 1934. Het hoofdkantoor stond precies op de bocht van de Bornsestraat naar de Deldenerstraat iets naar achteren: de timmerwerkplaats stond aan de overzijde, waar nu al die flats worden gebouwd (Thiemstate, red.)

De fabriek strekte zich uit zowel langs de Bornsestraat tot aan het hoofdkantoor van Heemaf en langs de Deldenerstraat tot aan waar vroeger Garage Bleeker was. Het ketelhuis met een hele hoge schoorsteen lag ook aan de Deldenerstraat. De ingang met portiershuisje was rechts van het hoofdkantoor en daarachter strekten alle afdelingen van de fabriek zich uit.

De directie bestond uit vier directeuren 2x 2 broers en neven van elkaar. De heren Arend en Bram Hulshoff Pol en Henny en Tonny Hulshoff Pol. Ze hadden allemaal een bepaalde afdeling waar ze over gingen. Er werd voornamelijk voor het buitenland gewerkt, maar in een zeker jaar, ik dacht in 1931, brak er een staking uit onder het fabriekspersoneel, die weken heeft geduurd. Veel mensen van het kantoor, waaronder ikzelf, moesten toen in de fabriek werken. (Tijdens deze staking moet het geweest zijn dat 'Malle Hendrik' met volle vaart in zijn auto uit de fabriek kwam rijden. Gelukkig

werd niemand gewond). Naar mijn idee heeft dat de fabriek geen goed gedaan, want in 1934 was het afgelopen. Het was de tweede textielfabriek waar ik ontslagen werd wegens liquidatie; de eerste was de 'Bontweverij Insulinde' aan de Langelermaatweg die in 1929 werd geliquideerd. Er was de paar laatste jaren ook nog een jongere mijnheer Henk Hulshoff Pol (een zoon van Henny H.P.) die over de ververij ging. Ik weet nog wel enkele mensen die op de Heng. Bont werkten, maar de meesten zijn al overleden, waaronder mijn man. Velen zijn ook naar elders vertrokken."

Een andere briefschrijver vertelde over zijn vader die als timmerman bij de Bontweverij had gewerkt in het gebouw waarin vroeger de handweverij was gevestigd, maar toen werd gebruikt als timmerwerkplaats. Van oudsher noemde men dit 'Het Eiland', vanwege het omringende water.

In 1914 kon hij door een ongeluk met de cirkelzaag niet langer als timmerman werken. Door directeur Bram werd hij toen benoemd als portier. Van hem komt ook het verhaal dat er in de crisisjaren op woensdagen bij de portier rundvet werd verkocht afkomstig van de firma Frankenhuis. Tot de taken van de portier hoorde ook geld halen bij de Twentsche Bank en het aanplakken van de ontslagen aan de poort.

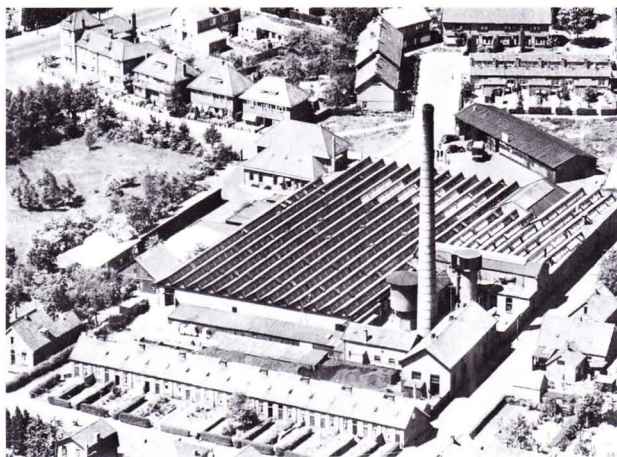
N.V. Hollandsche Wolweverij en Ververij, voorheen F.W. Hulshoff Pol & Co.

Over de totstandkoming van dit bedrijf is op dit moment weinig bekend. Het werd opgericht in 1900 door Frederik (Frits) Willem Hulshoff Pol, een zoon van Hendrik, een van de directeuren van de Bontweverij. Het bedrijf was gelegen aan de Beukweg/Iepweg in Hengelo. De fabriek begon als weverij waarbij het verven van de goederen werd uitbesteed. In 1911 werd de zaak die aanvankelijk F.W. Hulshoff Pol & Co heette, omgezet in een naamloze vennootschap en werd het verven en afwerken zelf ter hand genomen. Directeuren waren Frits Hulshoff Pol en Jacob Nieveen.

In 1919 werd een kamgarensponnerij aangekocht, zodat de meeste artikelen, van de gekamde wol tot het afge- werkte weefsel, in eigen fabrieken werden vervaardigd.

De firma legde zich toe op de productie van luxe weefsels als serges, popelines, mousselines, ribstoffen, gabardines en crêpes. Tot omstreeks 1930 was het een bloeiend bedrijf, waar rond de 150 mensen werkzaam waren. Zoals zoveel andere textielondernemingen in Twente ging het bedrijf na de Tweede Wereldoorlog langzaam zijn ondergang tegemoet om in 1964 definitief de poorten te sluiten. Het gebouw werd verkocht aan de Hollandse Tapijtindustrie te Alkmaar. Deze firma had diverse plannen zoals een verbouwing tot een supermarkt. De meeste plannen kregen geen goedkeuring van de gemeente. Langzaam maar zeker raakten de gebouwen steeds meer in verval en het werd een speelplaats voor de jeugd die zonder moeite naar binnen konden klimmen.

In de zomer van 1978 viel met een donderend geraas de 35 meter hoge fabrieksschoorsteen. De bedrijfsgebouwen werden gesloopt en er werden premiewoningen ge-

Luchtfoto van de Hollandse Wolweverij aan de Beukweg hoek Iepweg

bouwd. De straatnaamgeving sloot aan bij de reeds bestaande straatnamen in deze buurt; namen van bomen, zoals Plataanstraat. Doch geen enkele herinnering aan een bedrijf waar 64 jaar de textielmachines ratelden.

Het erve De Waarbeek rond 1920. De familie Smit werd in 1936 eigenaar van dit erf. Een deel van dit erf werd gebruikt voor de aanleg van het Twentekanaal en een ander deel werd uiteindelijk het recreatiepark De Waarbeek

De Waarbeek

Tot de bezittingen van de familie Hulshoff Pol hoorde het landgoed De Waarbeek. In het Schattingsregister van 1475 vinden we de eerste vermelding van het oude Erve De Waarbeek. Het lag in vroege tijden omgeven door heidevelden en vennen.

“Daar heeft men der Drienvelden en heuvels, die ook hun aandeel hebben geleverd in de sagen betreffende ‘Witte Wieve’ en andere spookhistories. Er zijn thans nog verscheidene boeren die een omweg maken dan zich wanneer het donker wordt, bij die ‘Wievebelter’ (de grafheuvels, waarin de witte wieven zouden wonen), te wagen.”

Aldus het relaas in een oude Twentse historische uitgave.

De genoemde grafheuvels zouden nog te zien zijn op het bekende schilderij ‘Bos in Oele’ van Piet Mondriaan, die rondom De Waarbeek met zijn schilderskist in gezelschap van de zoon des huizes Albert, rondzwierf en in een van de schuren zijn schildersspullen bewaarde. Ook later werd het landgoed regelmatig door familieleden bezocht.

We laten Ien, dochter van Abram Hulshoff Pol aan het woord:

“Mijn grootvader had in de buurt van Hengelo een landgoed ‘De Waarbeek’ waar hij heel veel plezier in had. Er waren twee boerderijen. Hij liet een stuk land ontginnen, interesseerde zich voor varkensfokken. Hij liet een koepel bouwen met een tennisbaan. Ernaast een moestuin. Er was

Het oude erve De Waarbeek, reeds genoemd in 1475 was een van de oudste losse huizen in Twente. In april 1945 werd het door de geallieerde troepen in brand gestoken

een grote vijver waar we op mochten roeien en in de winter schaatsenrijden. Het was bijzonder mooi. Als kleine kinderen gingen we er in een rijtuigje naar toe, later op de fiets. Maar toen we ouder werden hadden we onze eigen pretjes. In 1924 overleed mijn grootvader en hoewel hij zijn kinderen waarschuwde het landgoed niet te verkopen omdat de grond zo waardevol zou worden, gebeurde het door allerlei familieomstandigheden toch. Hij had natuurlijk gelijk."

Er kwam een veiling waarbij de familie Smit tegen wil en dank eigenaar werd. Ze hadden een bod uitgebracht in de veronderstelling dat er hoger zou worden geboden en zij dan een bepaald percentage van de verkoopprijs zouden krijgen. Dit was een algemeen gebruik in die tijd. Er kwam echter geen hoger bod en Smit moest dokken. Ze maakten van de nood een deugd en gingen een theehuis exploiteren dat later zou uitgroeien tot het grote recreatieoord 'De Waarbeek'. Financieel hadden ze een grandioze meevaller door verkoop van een groot deel aan Rijkswaterstaat voor de aanleg van het Twentekanaal en er werd zout gevonden.

Huisvesting

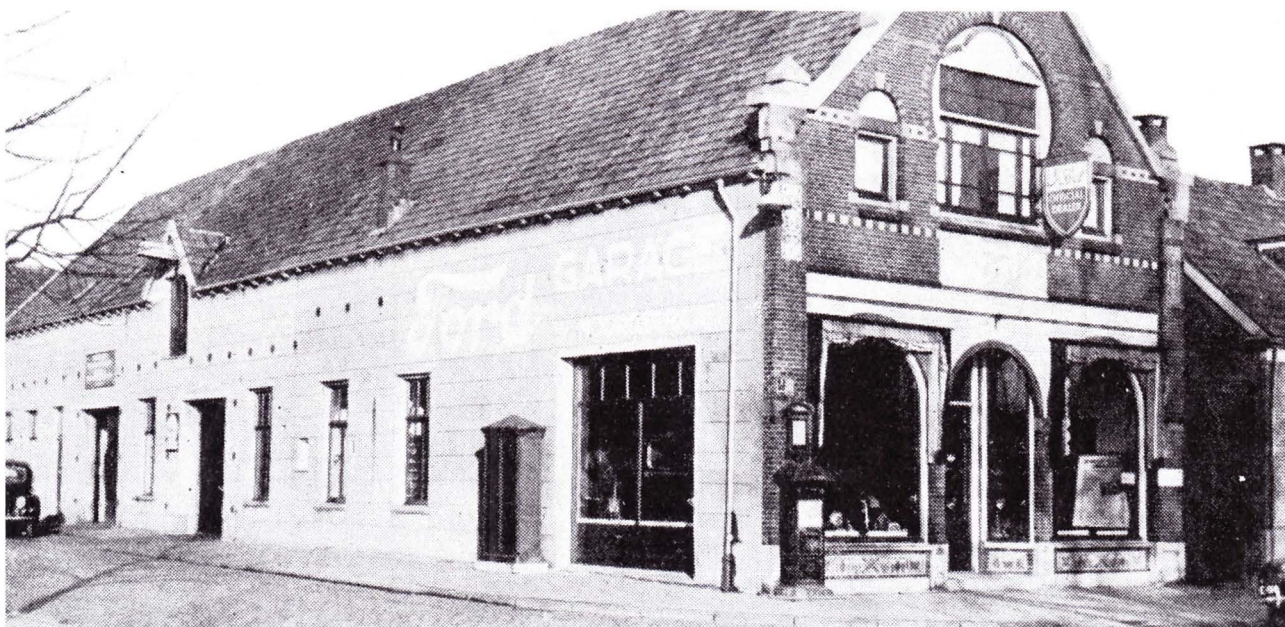
Om aan de behoefte aan huisvesting voor de van elders komende arbeiders te kunnen voldoen bouwden de Hengelose fabrikanten woningen voor hun personeel. Het meest bekende voorbeeld is Tuindorp Het Lansink,

een initiatief van de Machinefabriek Stork. Al eerder waren er echter door de Nederlandse Katoen Spinnerij en de Hengelosche Bontweverij al arbeiderswoningen gebouwd. De woningen van de spinnerij waren zo slecht dat ze in de parlementaire enquête aandacht kregen. De Bontweverij liet in rond 1880 aan de weg naar Oldenzaal drie blokken woningen bouwen, die later de naam 'Polswoningen' kregen. De Polswoningen werden later synoniem met wateroverlast. Op geregelde tijden overstroomde de achter de huizen gelegen Drienerbeek en stonden de huizen onder water.

De Polswoningen aan de Oldenzaalsestraat onder water. Deze woningen werden onbewoonbaar verklaard en in de jaren '60 gesloopt

Polswinkel. In 1885 werd deze winkel met magazijn gebouwd voor het personeel van de Hengelosche Bontweverij op de hoek van de Eikstraat. In 1936 werd deze winkel opgeheven en later vestigde zich in dit pand garage Noordergraaf

De woningen waren gebouwd op een terrein dat eigenlijk tot het stroomgebied van de Drienerbeek behoorde. Zolang de beek binnen zijn oevers bleef was er niets aan de hand. Doch na hevige regenval trad de beek buiten zijn oevers en overstroomde het gebied waarop de woningen waren gebouwd. Het water golfde door de woonkamers en keukens. De Polswoningen waren dan ook berucht vanwege deze wateroverlast en ze waren zo vochtig dat het behang van de muren viel. In de jaren zestig werden ze afgebroken. Oorspronkelijk stonden er drie woonblokken, maar het eerste blok werd al in 1930 afgebroken om plaats te maken voor het badhuis en twee dienstwoningen.

In 1883 werd bij Stork een inkoopcoöperatie opgericht. Men begon met de inkoop van kolen en aardappelen. Later werden er kruidenierswaren aan toegevoegd. De werknemers van de Hengelosche Bontweverij wilden niet achterblijven en in 1885 werd er op de hoek van de Eikstraat een groot pand gebouwd. Aan de voorzijde was er ruimte voor een kruidenierswinkel voor de gangbare levensmiddelen. Daarachter was een grote ruimte voor de verkoop van kolen, aardappelen en petroleum. De officiële naam luidde Coöperatieve Winkelvereniging 'De Goede Hoop', Koloniale Waren en aanverwante artikelen. Maar al spoedig sprak iedereen van de Polswinkel. De opzet van de coöperatieve winkels was het lot van de arbeiders te verlichten en er was zeer zeker geen sprake van gedwongen winkelnering. In 1936 besloot het bestuur de winkel op te heffen omdat er aan De Telgen een nieuwe coöperatieve winkel was verschenen.

Woonhuizen directie

Ondertussen woonden de directieleden wel wat rianter. Directielid Willem Hulshoff Pol had een grote villa aan de Beursweg laten bouwen. Zijn broer deed hetzelfde op de hoek van de Enschedesestraat- Beursstraat.

Hun zonen bleven niet achter en hadden ook riante buitens aan de weg naar Enschede laten bouwen. Na de liquidatie van het bedrijf in 1934 kwam er een einde aan deze toestand en het interbellum gevoel. In tegenstelling tot de afbraak van de Polswoningen bleven een aantal villa's wel behouden en kregen een andere bestemming. De villa van Willem is thans een restaurant. Het huis van Hendrik werd voor WOII het kantoor van der Raad van Arbeid maar werd bij het grote bombardement van 7 oktober 1944 geheel verwoest. Ook 'De Grote Dorst' aan de weg naar Enschede werd in de oorlog verwoest. Behalve de graven op de oude begraafplaats, waar leden van de familie zijn begraven, is er niets dat nog verwijst naar de geschiedenis van een van de belangrijkste Hengelose textielfabrieken uit de negentiende en de eerste dertig jaar van de twintigste eeuw.

Literatuur

1. *Hengelo van dorp tot stad* (1947) Sj. Groenman
2. *Fabricage van verschillen; mannenwerk, vrouwenwerk in de Nederlandse industrie (1850-1940)* Ger de Groot
3. *Genealogie Ten Cate W.E.M ten Cate & C.L. ten Cate*
4. *Het Boek van Hengelo* Wim Wennekes & Trix Broekmans
5. *Het Beukske van Hengel*, E. ter Marsch
6. *Archief J. Schwertasek*

De erven van Klein Driene (63)

De historie van het erf Nijhuis

Gerrit Welberg

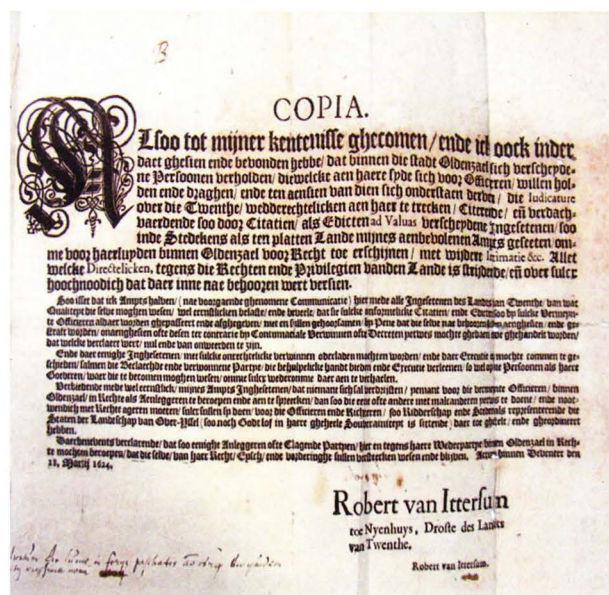
De uitspraak

Dit dossier dat volledig, inclusief uitspraak, bewaard is gebleven, bevat volgens de inventarisatielijst der stukken, zoals 'antwoord', 'replik', 'dupliek', 'tripliek' en 'quadrupliek'. Totaal ca. 55 bladen die elk ook nog aan weerszijde zijn beschreven. Naar de huidige omvang van dossiers in gerechtszaken waarschijnlijk weinig voorstellend maar voor die tijd toch een redelijke omvang. De uitspraak van de rechtbank op 4 januari 1627 is helder. De bezitters van de voor 1614 aangekochte gronden uit het erf Nijhuis, waarvoor Wilbertinck sinds 1614 de verschillende belastingen heeft betaald, moesten deze restitueren. En daar kwamen de proceskosten van 32 gulden en 8 stuiver nog bij. Ook dat lijkt niet veel maar we leven wel in de tijd dat het Twentse land voor een belangrijk deel woest ligt ten gevolge van de 80-jarige oorlog. Het twaalfjarig bestand (1609-1621) is nog maar enkele jaren voorbij en de strijd is nog gaande. Dat blijkt b.v. uit de processtukken, waarin gezegd wordt dat in die jaren 'ten platte lande geen landgericht exerceert werde'. Dat lijkt bewezen te worden omdat de weduwe Wilbertinck in 1624 voor het gericht van Delden een getuigenverklaring laat afnemen t.b.v. haar zaak vanwege het rechtsvacuüm in Oldenzaal. Feitelijk werd in Oldenzaal wel recht gesproken, maar dat gebeurde door officieren in dienst van de Spaanse koning. En dat gericht nu werd niet erkend door de Staten van Overijssel. Per plakaten hadden de Staten dat al op 18 maart en 23 augustus 1624 laten weten. Overigens zullen deze plakaten wel niet in Oldenzaal en omgeving hebben gehangen.

Door dit soort details krijgen we vaak inzicht in de lokale historie die in de reguliere geschiedschrijving van minder belang lijkt te zijn. Deze bijzonderheden maken het zoeken in die oude archieven juist zo interessant. ¹⁰⁾

De tienden in het bezit van het kapittel van Oldenzaal ¹¹⁾

De betekenis van het begrip 'tienden' is hier al eerder aan de orde gekomen. Ook het erf Nijhuis was vanouds verplicht deze af te dragen aan het Kapittel van Oldenzaal, zoals in een register uit het jaar 1626 is geregistreerd en ook al is vermeld in het Verpondingsregister van 1601: 'Nijhues tijnden int Capitel to Oldenzael. Gefft

Het plakkaat van 18 maart 1624, ondertekend door de Staatse drost Robert van Ittersum, waarin hij alle ingezetenen van Twente verbiedt gehoor te geven aan dagvaardingen, besluiten e.d. die door de vermeende autoriteiten in Twente werden afgekondigd. Deze maatregelen zouden 'van nul ende onweerden zijn', aldus het plakkaat.

3 mudde rogge min een schepel en 2 mudde weiten, 2 schepel haver'. Deze tienden werden vaak door de eigenaars daarvan, in dit geval het Kapittel van Oldenzaal, verpacht. Dat wil zeggen dat degene die de tienden heeft gepacht, recht heeft op de tiendopbrengst. Hij moet daarvoor dan wel aan zijn tiendheer, het Kapittel, een bepaald bedrag in geld betalen. Zo bleek de Kapittelheer Jan Oelen als eigenaar van het erf Ensink in Klein Driene tevens eigenaar van de tienden van het erf Nijhuis te zijn. Hij had deze tiendopbrengsten op zijn beurt weer verpacht aan Rolof Wilbertinck die het erf Nijhuis in 1614 had gekocht. In 1630 werd over deze tienden door de erfgenamen van Jan Oelen voor het gericht van Delden nog een achterstand van 6 schepel rogge als resterende pacht geëist van de erfgenamen van wijlen Rolof Wilbertinck. De erfgenamen van Jan Oelen eisten deze resterende pacht alsnog op tenzij de erfgenamen van Rolof Wilbertinck konden bewijzen dat die pacht wel volledig was betaald. ¹²⁾

Uit-lezing vande Tienden der Kuddē.

Uitlezing van de tienden der kudde. Volgens Leviticus 27.32: 'En alle tienden van runderen of kleinvee, al wat onder de staf doorgaat, het tiende daarvan zal de Heer heilig zijn'.

Overdracht 'Nijhuysshuysstedde'

We zouden bij het lezen van deze naam denken aan de verkoop van het erf Nijhuis maar dat ligt wat anders. De naam 'huistedde' of 'hoesstië' wordt nu nog dikwijls op het platteland gebruikt om een stuk land te duiden. In het Veldnamenboek voor Hengelo wordt deze naam 7 keer genoemd en in het veldnamenboek van Weerselo komt de naam zelfs 35 keer voor. En het zijn allemaal stukken bouwland of grasgrond. In het Nederlands zou je verwachten dat met de naam 'huisstede' de plek wordt bedoeld waarop het boerenhuis staat. Zeer waarschijnlijk is het wel zo geweest, dat in de oude tijden op die plaatsen een boerenhuis gestaan heeft, maar door verwoesting, brand of iets dergelijks is zo'n huis op een andere plek in de nabijheid dikwijls weer opgebouwd en is voor de oude plek een naam geboren.

Op 20 maart 1619 werd de 'Nijhuishuysstedde' verkocht door Egbert ten Wijfferkotte en zijn vrouw Catharina. De plaats wordt verder aangeduid als een 'stucke bouwlandts oder kamp', dus ook toen al gewoon een stuk cultuurgrond. Omdat het kadaster pas in 1832 een rol ging spelen werden voordien de in kwestie zijnde stukken grond aangeduid met de aangrenzende percelen in plaats van een sectieletter en perceelnummer, zoals we dat nu kennen. In dit geval lag de 'Nijhuysshuysstedde' in de 'Noerdicker Driner sydt tusschen Esselinckskamp und Holinckgoerden' en 'sijdtwaerts schietende mit den einen einde ahn Oelerkinck-smaethe, und mit den anderen einde ahn Esselinckhoff'. Opgemerkt wordt dat de voorouders van de verkopers dat stuk grond hadden aangekocht van Jorrien van de Marck en hij was de vroegere eigenaar van het erf Nijhuis. Het perceel was wel belast met een uitgang van tiende aan het kapittel van Oldenzaal. De kopers waren Merrie Enxinck, de weduwe van Hendrik en haar zes jongste kinderen Hendrick, Geert, Lubbert, Arendt, Grietien en de jongste Geert. Dit gezin kwamen we in hetzelfde jaar ook tegen

bij de beschrijving van het erf Ensink. Er werd niet bij vermeld tegen welke prijs het stuk grond werd verkocht.¹³⁾

Overdracht van het gebruiksrecht onder protest

Op 9 november 1633 deden Geert ten Nijhuijs en zijn huisvrouw Elsken, ten overstaan van het gericht te Oldenzaal, afstand van hun 'recht en gerechtigheid so sij aent erve Nijhuijs tho Lutteke Drijne hebben'. Zij geven dan het gebruiksrecht van de boerderij over aan Engbert Hege-rinck en Merijken zijn echtgenote en hun erfgenamen. De overdracht geschiedde 'onder verbant van alle hebbende en vercrijgende goederen, geene uijtgesondert, soo beweechlijck als onbeweechlijck'. Deze laatste duidt ook op de overdracht van roerende goederen. Of hieronder ook de huisraad begrepen moet worden is de vraag, het zou ook betrekking kunnen hebben op de gereedschappen die nodig zijn voor het werk op de boerderij, zoals vee, wagens, ploegen etc. De reden van deze overdracht wordt uit het verhaal niet duidelijk. Merkwaardig is wel dat de kanunnik Evert van der Marck van het Oldenzaals Kapittel dezelfde dag ook even bij het gericht langskomt om daar namens het Kapittel te protesteren tegen de hiervoor beschreven overdracht. Als reden voert hij aan dat Nijhuijs aan het Kapittel nog 60 daalder schuldig is, wegens twee jaar renteachterstand en ook nog 60 gulden schuldig is aan Van de Marck zelf. Van de Marck verzocht dat deze overdracht pas dan 'van weerden mach gekent worden' nadat deze schulden waren voldaan.¹⁴⁾

Noten erf Nijhuis

- 10) H.C.O., toegangsnr. 99, inventarisnr. 742
- 11) H.C.O., toegangsnr. 3.1, inventarisnr. 2517
- 12) H.C.O., toegangsnr. 46.1, inventarisnr. 11
- 13) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 6
- 14) H.C.O., toegangsnr. 66.1, inventarisnr. 7

Jazz in de jaren vijftig in Hengelo

Jan van Alsté

In de jaren zestig van de 20e eeuw raakt de jazz bij de jeugd uit de mode. De opkomst van de popmuziek maakt veelal een eind aan een bloeiende muziektraditie, die ontstaat in de jaren twintig en zich ontwikkelt in de jaren dertig. In de oorlogsjaren is jazz verboden. Toch hebben tijdens de tweede wereldoorlog een aantal dans- en swingorkesten in Hengelo opgetreden. De bigband van de Hengeloër Manny Oets maakt grote indruk met Amerikaanse nummers die Duitse titels kregen om problemen te voorkomen. Na de bevrijding maakt de jazz furore als muziek van onze bevrijders. Over deze periode gaat dit artikel.

De late jaren veertig

Direct na de oorlog is Swing de meest gespeelde jazzmuziek. Er wordt gespeeld en gedanst op straat- en buurtfeesten, op besloten partijen en in de militaire clubs van de Canadezen en Engelsen. 'In the Mood' en 'I can't give you anything but love' zijn populaire nummers. Al snel komen ook oudere jazzvormen en de bebop op het toneel. De radio-uitzendingen van Hilversum 1 en 2 en van het Amerikaanse en Engelse bezettingsleger in Duitsland zetten de toon. Een band van de openbare HBS (middelbare school) wordt in 1946 aangevuld met drie meisjes, die in de stijl van de Andrew Sisters zingen. Het Verenigingsgebouw, Hotel Deters en Hotel Royal zijn de belangrijkste muziek- en danslocaties. The Ramblers treden op onder leiding van Theo Uden Marsman

De HBS-band in 1946. V.l.n.r. Johan van Duuren, Anton Weijsschede gitaar, Koos Hannema trompet, Roel Soegies zang, Stiny Soegies zang, Ineke ten Bruggencate zang, Hans ter Heege bas. (foto Roel Soegies)

The Vocal Touches, Londen. 27 februari 1950.
V.l.n.r. Harry Bannink, Ben Hogeweg, Wim Ebbink,
Tine Riemersma, Joukje Riemersma.

in november 1946 in het Hengelose Concertgebouw. Eind 1949 treedt de beroemde Engelse trompettist Nat Gonella voor een jeugdig publiek op in het Verenigingsgebouw met nummers als 'Tiger Rag' en '12th Streetrag'.

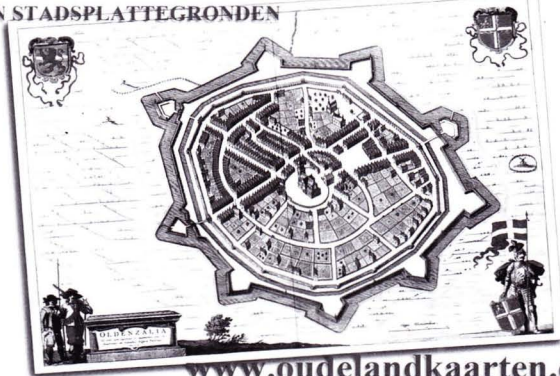
De jaren vijftig

Vocal Touches

Eind jaren veertig ontstaat in Hengelo een bijzondere close harmony groep met de naam Vocal Touches, als geesteskind van pianist Harry Bannink en trompettist Ben Hogeweg. De groep bestaat, naast Harry en Ben, uit de zusjes Joukje en Tine Riemersma en Wim Ebbink. Ze treden met de band Skymasters op voor de AVRO radio. In februari 1950 maken ze een zeer succesvolle tien-daagse Engelse tournee. In het Hammersmith Palace in Londen staan mensen op van hun stoelen en dringen naar het podium. Eind 1950 houdt de groep ermee op omdat Wim Ebbink in militaire dienst moet en de zusjes Riemersma, die hun kantoorbaan bij Stork hebben opgezegd, er niet van kunnen leven. Zij gaan zingen voor de geallieerde bezettingslegers in Duitsland, zijn daar getrouwd met Amerikaanse militairen en verhuizen naar de Verenigde Staten. Ben Hogeweg zegt in 1953 zijn baan als trompettist bij het Twents Philharmonisch Orkest op

HONDERDEN REPRODUCTIES VAN OUDE LANDKAARTEN
EN STADSPLATTEGRONDEN

www.oudelandkaarten.eu

Zeer hoogwaardige reproductie's - 80 jaar lichtecht - fraai ingelijst

Lijstenmakerij

KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO

074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl

ambachtelijke lijstenmakerij, 2000 voorbeeldlijsten

www lijstenmakerijkistemaker.nl

(aanrijden via Anninksweg - Kievitstraat - Drienerbeekweg)

SINDS 1885
IN DE
MODE

Nieuwstraat 15 Hengelo

Tel. 074-291 23 15

wilmink-oosterveld

bouwbedrijf voor woning- & utiliteitsbouw

telefoon 074 - 266 70 36
www.wilmink-oosterveld.nl

Linderhof

Installatie Techniek

Oelerweg 24 Hengelo

074 - 2431 000 info@linderhof-cv.nl

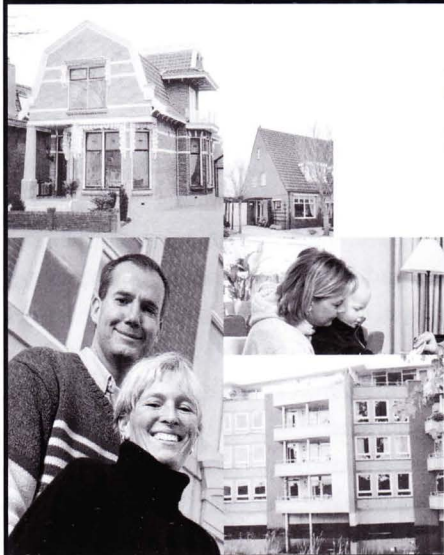
- Nefit HR.-ketels – Onderhoud – Service
- Designradiatoren
- Vloerverwarming
- Duurzame energie – Warmtepompen – Zonlichtsystemen
- Loodgieterswerkzaamheden
- Sanitair
- Zinkwerk

Garantie

op onze dienstverlening...

Pas als u tevreden bent,
zijn wij het ook.

Sinds 1924

Dekkers Garantiemakelaars

Oldenzaalsestraat 59, 7551 AP Hengelo

Telefoon (074) 291 57 00

E-mail info@dekkersmakelaars.nl

Internet www.dekkersmakelaars.nl

**TE
KOOP**

DEKKERS
GARANTIEMAKELAARS
(074) 291 57 00

en neemt Muziekhandel Knoop aan de Molenstraat over. In 1957 verhuist zijn winkel naar de Enschedesestraat en later naar de Drienerstraat, waar hij in 1989 stopt.

Kwartet Harry Bannink

In de jaren 1956 – 1958 ga je op zondagavond naar De Waarbeek voor goede jazz- en dansmuziek. Dan speelt het kwartet Harry Bannink piano, met Jan Landhuis op vibrafoon, Ben Hogeweg op bas en Hans Dekker op drums. Die vibrafoon is een idee van uitbater Smit van de Waarbeek. Als Harry Bannink naar de KRO gaat en Ben Hogeweg steeds drukker wordt met zijn zaak, houdt het kwartet op te bestaan.

Hotclub d'Hengelo in 1953 in het Amstelhotel tijdens een avond van de Hengelosche Swing Liga. Roman Jachimowicz trombone, Johan Boerkamp trompet, Henk Leusink klarinet, André Leusink klarinet, Frits Borgman banjo, Ger de Vries piano, Boyd Bonke bas, Wim Slot drums.

Hotclub d'Hengelo

Muskrat Ramble is de herkenningsmelodie van de HBS-band in het schooljaar 1949/50. De band bestaat uit André Leusink klarinet, Carel Heimann cornet, Wim Overbeek ventieltrombone, Wim Sauer accordeon, Dick Stroop piano, Frits Borgman gitaar en Wim Verheul drums. Jazz is voor jongeren in de jaren vijftig wat beatmuziek is voor de jeugd van de jaren zestig. Men speelt nummers als 'I've found a new baby', 'Sweet Georgia Brown' en 'On the sunny side of the street'. Er zijn veel wisselingen in de bezetting door vertrek vanwege studie of militaire dienst. De band krijgt als naam: Hotclub d'Hengelo, afgeleid van de bekende Hotclub de France. Eind 1951 krijgt men enige bekendheid door een optreden voor de pas opgerichte ULO aan de Rozenstraat in Het Wapen van Hengelo. Na een optreden in januari 1952 voor het AVRO radioprogramma De Bonte Dinsdagavondtrein heeft de band niet meer te klagen over het aanbod om te komen spelen. Er volgt een reeks dansavonden in hotel Deters. De bezetting is dan: André Leusink klarinet, Johan Boerkamp trompet, Ger

de Vries piano, Adriaan Reekers gitaar, Boyd Bonke bas en Kees Koster drums. Men speelt dixieland-jazz zoals de bekende Dutch Swing College Band. Daartoe wordt de band uitgebreid met trombonist Roman Jachimowicz, een Pool die na dwangarbeid in Duitsland bij Hazemeyer in Hengelo terecht komt. Het is niet te doen om alle personele wisselingen te vermelden. In 1955 wordt Marinus ter Harmsel opgevolgd door Jan ter Maat, de beste drummer die ze ooit hebben gehad. Een periode bij de Hengelose Jazz-sociëteit in Deters wordt gevolgd door de Hengelose Swing Liga (HSL) in het Amstel Hotel aan de Enschedesestraat. De maandelijkse zaterdagavonden in 1953 en 1954 van de HSL, opgericht door de Hotclub d'Hengelo, zijn een groot succes, ook vanwege het cabaret en de uitgenodigde orkesten. **Rineke Schnitger uit Enschede is vaak zangeres van de band en zingt nummers als 'Blues in the night' en 'When the saints go marching in'. Haar vader is daar minder enthousiast over en vindt dat zingen ordinair.** Men treedt op bij Royal, De Waarbeek en Deters. Hoewel weinig succes behaald werd de eerste keer, behaalt de Hotclub in 1954 in Music Sacrum te Arnhem bij de tweede aflevering van AVRO's jazzcompetitie een glansrijke overwinning op de andere vijf deelnemende orkesten. In 1955 viert Hotclub haar eerste lustrum op drie opeenvolgende dagen in De Waarbeek. De vele bezoekers veroorzaken zelfs opstoppen op de dansvloer.

Op woensdag 20 februari 1957 wordt de oostelijke voorronde van het AVRO's jazzcompetitie in het Hengelose Concertgebouw gehouden. De Hotclub behaalt de eerste prijs en de Jazzin'Seven wordt vijfde en laatste in de categorie oude stijl. Het Hengelose Limelight Quartet wordt tweede in de categorie moderne stijl. De Hotclub treedt ook vaak op in het Duitse grensgebied zoals in Gronau, Nordhorn, Rheine, Coesveld, Munster en Osnabrück. Studie en carrière van bandleden luiden in 1958 het einde in van de Hotclub. Enkelen gaan nog door tot begin jaren zestig, zij spelen nog in 1958/59 korte tijd onder de naam Eastern Jazz Group.

Jazzin'Seven

Deze Hengelose dixielandband, onder leiding van trompetist/cornettist Arthur Kellenbach, wordt ook groten-deels gevoed vanuit de HBS. De band heeft rond 1956 een jaar bestaan en functioneert in de schaduw van de Hotclub d'Hengelo.

Storyville Jazzband

Een paar jaar na zijn vertrek in 1955 uit de Hotclub d'Hengelo richt trombonist Roman Jachimowicz met klarinettist Henk Leusink de Storyville Jazzband op. Dit

oude stijl orkest heeft tot 1962 bestaan. In vaak wisselende bezetting spelen ze bij Pentrop, Royal, Deters en een enkele keer in het Amstelhotel.

Allround Stork Jazz Group

Deze band wordt primair geformeerd uit leerlingen van de Wilhelminaschool, de bedrijfsschool van Machinefabriek Stork. Het orkest is actief in de periode 1953/55. Tijdens het lustrum van de Ontspanningsvereniging Leerlingen Afdeling Stork in 1954 treden ze met succes op in het Verenigingsgebouw. Het orkest is vooral een omgeving waar aspirant-muzikanten ervaring kunnen opdoen.

Kwartet Fred van der Ven

Dit kwartet onder leiding van pianist Fred van der Ven bestaat van 1957 tot 1958 en gaat als trio door tot 1960. Men speelt met veel succes in het Duitse grensgebied moderne jazz in de stijl van Dave Brubeck. Fred gaat eerst naar de katholieke HBS en als dat het niet zo goed gaat, naar de ambachtsschool. Hij mist daardoor de aansluiting bij de andere jazz groepen die meestal van de openbare HBS komen. Bij een talentenshow in het Concertgebouw in 1956 valt hij op en de door de AVRO gemaakte opnamen worden op 11 december uitgezonden. Dat valt op en die week daarop speelt hij al op de clubavond van de Hengelose Swing Liga in De Waarbeek. Daar ontstaat het kwartet Fred van der Ven met Claus Korink op altsax, Wim Boelhouwer op bas en Jantje Bos op drums, later opgevolgd door Jan ter Maat.

Limelight Quartet – Quartet Jan ter Maat

Het Limelight Quartet wordt opgericht om mee te kunnen doen aan de AVRO jazzcompetitie 1956/57. Het kwartet behaalt een tweede plaats in de categorie modern. Naast drummer Jan ter Maat en Willy van Diepen saxofoon spelen pianist Johan Mooiweer en bassist Gerard Barkel mee. Het gelegenheidskwartet heeft slechts één

The Storyville Jazzband 1956/57. Roman Jachimowicz trombone, Henk Kleinmeijer trumpet, Hans Extercate piano, Fred van Tintelen banjo, Huub Dackus drums, Gerard Veltman klarinet.

seizoen bestaan. Daarna vormt Jan ter Maat een Quartet onder eigen naam met Van Diepen, Gerrit Sloot en Roelof Zwarteveen. In 1958 volgen zij het Harry Bannink Kwartet bij De Waarbeek op. Ter Maat drumt in de jaren 1958 en 59 ook nog bij het Cocktail Quartet van vibrafonist Henk Tonnema. Jan ter Maat is docent aan de Hengelose Muziekschool en heeft dan een slagwerkwinkel aan de Achterhoekse Molenweg.

Kwartet Fred van der Ven. Fred van der Ven piano, Claus Korink altsaxofoon, Wim Boelhouwer bas, Jan Bos drums.

Film

Ook via de film komt jazz onder de aandacht van het Hengelose publiek.

In 1950 komt de film 'A song is born' uit met jamsessies met onder anderen Louis Armstrong, Benny Goodman en Lionel Hampton.

In 1951 draait 'Young man with a horn' in Hengelo, gebaseerd op de alcoholische kornettist Bix Beiderbecke. Na 'The Glenn Milller Story' in 1953 draait in 1956 in het Cinema Palace 'The Benny Goodman Story'.

Een film die in 1956 echt voor opwinding zorgt is 'Rock around the clock' met Bill Haley and his Comets, die in het Concertgebouw wordt vertoond. De politie moet eraan te pas komen. Men ziet rock 'n roll als een soort blanke versie van de rhythm and blues.

Verantwoording

Dit artikel is grotendeels ontleend aan het boek 'Swing is the thing, Hengelo en de Jazz 1920-1960' door Henk Kleinhout; 2008; NV Uitgeverij Smit van 1876; ISBN 978-0-6289-626-4

Het museum is er in geslaagd is om nog enkele exemplaren van het boek 'Swing is The Thing' te verwerven. Deze worden voor de speciale prijs van € 10,00 aangeboden aan geïnteresseerde lezers die meer willen weten over de Jazz in Hengelo. De boeken zijn verkrijgbaar bij de balie van het museum.

Wie, wat, waar, wanneer?

Wil Zwienenberg

Helaas kregen we nog geen reacties op de foto's uit het aprilnummer. Wel kwamen er nog twee reacties over het voetbalteam van de Nederlandse Spoorwegen uit het decembernummer.

Via kennissen kreeg Jack Wijkman het nummer van december 2014 in zijn bezit. Hij herkende zijn vader op de foto van de NS op pagina 186. Jan Wijkman is de

middelste van de 3 spelers die voorovergebogen staan. Zij namen deel aan de zaterdagcompetitie en wel onder de naam van: NSH.

Ook de heer ten Voorde herkende zijn vader op de foto van de Spoorwegen. Helaas is niet vermeld waar de heer Ten Voorde staat op deze foto van de NS.

Hij heeft zelf gewerkt bij Stork en heeft de volgende leuke anekdote:

Frans Stork was lijstduwer van de VVD in de Gemeente Hengelo.

Er waren gemeenteraadverkiezingen.

Bij de prikklok van de afdeling 'Mijnschaft' hing het volgende bordje:

"Wenscht gij een goed stuk vleesch aan de vork, stem dan F.G. Stork".

Zie vervolg 'Wie, wat, waar en wanneer?' op pagina 93.

Lezers reageren

Mijn complimenten t.a.v. de verhalen over de bevrijding van Hengelo op de 3de April 1945.

Zeven jaar oud was ik, maar kan mij dat nog heel goed herinneren.

Wij woonden toentertijd in de Meeuwenweg. Onze voorbuurman de heer Wilmlink kwam ons uit de kelder roepen met de woorden: 'ze zijn er'. Tanks rolden door de straat met een oranje doek erop.

Ik ben met m'n vader naar de Oldenzaalsestraat gelopen. Cafe 't Rot stond in brand evenals Hotel Pentrop verderop richting Oldenzaal, want daar kwamen onze bevrijders vandaan. De Duitsers hadden gedacht ze met pantservuisten tegen te houden.

Bij kapper Beerlage bij de hoek met de Sloetsweg werden een paar Duitse officieren naar buiten gehaald en krijgsgevangen gemaakt.

In de Meeuwenweg, schuin tegenover ons, woonde de heer Weustink. Hij was Journalist/fotograaf bij de

Twentsche Courant. Hij heeft toen veel foto's gemaakt. Die zullen ongetwijfeld nog ergens te vinden zijn.

Vlak voor de bevrijding kwam er een granaat terecht bij ons in de straat. Die ketste van de straat tegen het huis van de familie Kerkhof en sloeg een gat in de muur van ongeveer 30 cm en rolde terug op de straat. Hij ontplofte niet. Volgens mij was dat op een zondagmorgen.

De heer Van Duin die schuin tegenover ons woonde heeft hem opgeraapt en meegenomen en bij hem in de tuin gelegd, waar deze later werd opgehaald.

Tot zover enkele herinneringen aan de bevrijding van Hengelo.

Ik ben geboren en getogen in Hengelo aan de Meeuwenweg. In 1947 verhuisde ik met mijn ouders naar de Deuringerstraat, en in 1959 heb ik Hengelo verlaten.

Rients Slippens

marcel wilderink architect

interieur bouwmanagement
enschedesestraat 198
074 2429931

www.wilderink.nl

PROFESSIONEEL SCHILDERWERK MET OOG VOOR DETAIL

DE KONING SCHILDERS

NIEUWBOUW EN
ONDERHOUD VOOR:

- Particulier
- Woningbouw
- Utiliteitsbouw
- Industrie

OOK HET
ADRES VOOR:

- beglazing
- vloer-, wand- en
raambekleding
- kleur- en
technisch advies

De Koning Schilders

1906 - 2006

Hassinkweg 9, Hengelo.
Telefoon: 074-2913692.
E-mail: koning@introweb.nl

Drukkerij Roelofs kleurt kwaliteit

Toen & Nu

Josink Esweg 23
7545 PN Enschede
T 053-430 63 60
E info@drukkerij-roelofs.nl
I www.drukkerij-roelofs.nl

voor oog en oor • sinds 1980

Enschedesestraat 27 • Hengelo • T (074) 29 10 800 • www.ophofvooroorogenoor.nl

**HOUTHANDEL
SCHARENBORG**

Ganzebosweg 335
7548 PT Boekelo
Tel. 074-3676253
Fax 074-3676611
Autotel. 06-53394623

E-mail: houthandel@scharenborg.com

www.scharenborg.com

Café – Restaurant PECA

Oldenzaalsestraat 215

7557 GK Hengelo

Tel. 074-2914332

Anno 1926

wonen
slapen
textiel

www.brokinterieur.nl

De dames van de 'speurneuzen' van het museum kwamen in gesprek met mevr. Heuker of Hoek van de naaiopleiding. Hieronder het verhaal.

De vierjarige naaiopleiding in het klooster van de Franciscanessen (de 'actieve' zusters) aan de Kerkstraat in Hengelo. Dit zijn de tweedejaars cursisten in 1941 in de avondopleiding voor costumière, coupeuse en coupeuse lingerie.

Samen met Ria Jannink van het Historisch archief Beckum bezoek ik de negentig-jarige mevrouw Horstink - Heuker of Hoek, geboren in Oele. Zij herkent zichzelf op de foto. Zij zit links vooraan. Het is dan 1941. Zij zijn de tweedejaars leerlingen en hun lerares

van de naaiopleiding in Hengelo. De blouse en rok die ze draagt op de foto heeft zij zelf gemaakt. Overdag is Marietje dan in betrekking bij verschillende families in Hengelo, zoals bij het gezin van de heer C. Verolme, die toen nog werkzaam was bij Stork. Marietje haar moeder kan goed naaien en stimuleert haar dochter een avondopleiding te gaan volgen als coupeuse in Hengelo. Vanaf

1940 fietst Marietje zes avonden per week (!), vier jaar lang, van Oele naar Hengelo. Daar volgt zij de vierjarige avond-opleiding voor coupeuse. Deze opleiding wordt gegeven door de zusters Franciscanessen uit het klooster aan de Kerkstraat. Er zijn drie opleidingsrichtingen, tot Costumiëre, Coupeuse en tot Coupeuse lingerie. De lessen vinden plaats op de bovenste etage van de Ludgerusschool. Na het bombardement in oktober 1944 verhuizen de vierdejaars leerlingen naar de Waarbeekschool aan de Tweekelerweg. Daar doen zij ook hun eindexamen. Marietje Heuker of Hoek behaalt als enige uit de groep het diploma Coupeuse.

Het waren in die vier jaren gezellige fietstochten met de andere meisjes uit Oele. Zij hadden altijd veel plezier onderweg. Toen zij in Hengelo in de verte een Duitse militair zagen lopen, spraken zij af om in zijn buurt allemaal tegelijk een beetje op de grond te spugen. Echter werd de militair daarover zó boos, dat zij dát soort 'grappen' daarna wel lieten. De meisjes kwamen uit zowel Katholieke als Protestantse gezinnen. Men treft elkaar ook op zondag. Het was toen helemaal niet raar om ook elkaars kerk te bezoeken tijdens een mis of een dienst. Na het behalen van haar diploma heeft Marietje onder andere bruidskleren gemaakt. Later naaide zij kleding voor haar kinderen, haar man en voor zichzelf. Wie herkent de andere meisjes op de foto?

Van links naar rechts bovenste rij: Line Koster, ?, ?, ?, Jet Hoogstede, ?, ?, ?, Jacqueline Baartman.

Tweede rij van boven: Berta Koster, Greta Versteeg, ?, Jet Versteeg, ?, ?, Sientje Morsinkhof.

Derde rij van boven: ?, Gusta Asbroek, ?, ?, Corrie Sanderink. Zittend: Marietje Heuker of Hoek, Ida Sanderink, zuster?, ?.

Wie zijn de resterende meisjes op deze foto uit ons fotoarchief?

ALS IK HET GOED ZIE IS HET VAN GELINK OPTIEK

Optiek Speciaalzaak
Contactlenzenspecialist

Weemenstraat 51-53 Hengelo tel. 074 - 2917477

Het Historisch Museum Hengelo is op zoek naar
vrijwilligers voor diverse afdelingen:

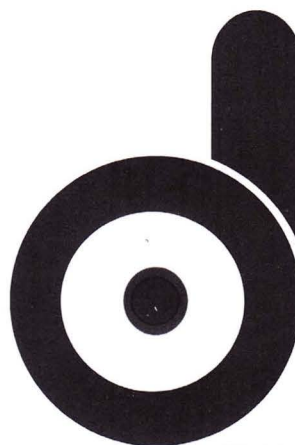
- Tentoonstellingen
- Archeologie
- Receptie (voornamelijk voor de weekenden)
- Administratie (assistentie)
- Auteurs voor ons blad 'Hengelo toen&nu'

Aanmelden bij het museum:

Beekstraat 51, 7551 DP Hengelo Tel. 074-2594216,
email: directie@historischmuseumhengelo.nl

www.damhuishengelo.nl

FINE SERVICE - VAKKUNDIG REPARATIEWERK AAN ALLE RIJWIELEN

Rijwielen
sinds 1935

Rijwielbedrijf Damhuis
Showroom en Werkplaats
Leusveenweg 18-24
7556 VB Hengelo centrum
Tel: 074-2917875

VESPA - PIAGGIO - GIANT - RII - SPARTA - SACHS - VINTAGE BROMMERS EN SCOOTERS - E-BIKES
KINDERFIETSEN - RACE FIETSEN - BMX - MOUNTAINBIKES - FIETS ACCESSOIRES - FIXED GEAR
MANDEN EN FIETSTASSEN - KINDERZITJES - REGENKLEDING - VRIJ BLIJVEND EERLIJK ADVIES

MARSKANT 64, HENGelo 074 - 2428135, WWW.ADOLFSVERLICHTING.NL

VAN MODERN TOT KLASSEK
1000M² SHOWROOM
PARKEREN VOOR DE DEUR

ADOLFS
VERLICHTING

SCHILDERWERKEN

**Met Van Heek komt
't goed in de verf**

- schilderwerken
- wandafwerking
- beglazingen
- betonrenovatie

Van Heek Schilderwerken B.V.

Enschedesestraat 186 7552 CL Hengelo (O) • Tel.: 074 - 291 30 23 • Fax: 074 - 291 03 44
Internet: <http://www.vanheek.nl> • E-mail: schilderwerken@vanheek.nl

MUSEUM HENGELo

Stadswandelingen staan gepland op 5 juli, 2 augustus en 13 september

De start van deze wandelingen is altijd bij het Museum Hengelo aan de Beekstraat 51 om 14.00 uur.

Gelieve vooraf te reserveren. Minimale deelname 5 personen.

Beklimming stadhuistoren

Op de onderstaande dagen zijn beklimmingen gepland 17, 20, 24 en 27 juni

1, 4, 8, 11, 15, 18, 22, 25 en 29 juli

1, 5, 8, 12, 15, 19, 22, 26 en 29 augustus

Voorafgaand aan de beklimming neemt de gids u mee op een korte historische reis naar de Pastoriestraat, de oudste straat van de stad met oude panden. Vanaf daar verder naar het stadhuis, waarmee de toren is verbonden door een loopbruggetje. De trappen zijn smal en de gids bepaalt het (rustige) tempo. Halverwege de 59 meter hoge toren begint de zogenoemde 'binnentoren', want de stadhuistoren bestaat uit een binnen- en een buitentoren. Daar sieren indrukwekkende tekeningen en beschilderingen van de Hengelose kunstenaar Piet Verberne de hoge muren. Het zijn figuren die veel weg hebben van de 'witte wieven', een legende van spookfiguren die ontstonden uit mistbanken op de velden van boeren in Twente.

De beklimming start altijd bij Museum Hengelo aan de Beekstraat om 14.00 uur. Gelieve vooraf te reserveren. Minimale deelname 5 personen.

Prijzen voor beklimming en stadswandelingen:

Volwassenen € 5,00 p.p. incl. 1 kopje koffie of thee.

Kinderen t/m 5 jaar, gratis

Kinderen 6 t/m 12 jaar € 2,00

Donateurs € 2,50

Aktiviteiten op Het Tuindorp:

Zondag 21 juni van 12.00 - 17.00 uur, Kunstmarkt met 150 kunstenaars, straattheater, muziek en terras

Mededelingen

In memoriam

Joop Muns

Op 22 april jl overleed op 88-jarige leeftijd na een kort ziekbed onze oud-redacteur Joop Muns.

Tot het laatst was hij betrokken bij ons periodiek 'Hengelo toen&nu'. Meer dan twintig jaar heeft hij met volledige inzet de lay-out van ons blad verzorgd. Het was een geweldige samenwerking zonder problemen.

Op zijn rouwkaart stond de tekst 'Volop geleefd'. En niet alleen voor zichzelf maar ook voor de gemeenschap. Voor al zijn verdiensten kreeg hij een Koninklijke onderscheiding.

We zullen hem missen.

Nieuwe donateurs

De stichting Oald Hengel / Museum Hengelo heten de onderstaande nieuwe donateurs per 1-4-2015 van harte welkom. De dames J.J. Pol-v. Zijtveld, H.R. Plas, L.J. Wildeboer, J.E.M. Tanke-Wilms allen uit Hengelo, J.B.M. Lagcher-Brand uit Wierden en G.J. Beerens-Mateman uit Sneek.

De heren J. Tibben, M. Bettman, A. Geerdink, T.A.M. Baars, A.L.A. Spit, G. ter Beek, Auto Bleeker (t.a.v. dhr. B.H.J. Schwering) allen uit Hengelo en J.H. Smit uit Deventer en P. Heyn uit Gschwandt Oostenrijk.

Donateur worden?

Dat kan al vanaf € 20,00 per jaar.

Bel dan tel. 074 - 259 42 16 of stuur een e-mail naar administratie@museumhengelo.nl of kom gezellig langs in de Beekstraat en maak kennis met ons museum en de activiteiten die wij doen voor het behoud van de historie van Hengelo. U bent van harte welkom! Elke middag, behalve maandag, van 14.00 tot 17.00 uur.

OALD HENGEL OF NIEUW HENGEL ZENERINK IS OVERAL THUIS VOOR UW AAN- EN VERKOOP

Als **ZENERINK** makelaardij zijn wij voor u succesvol bij
de aan- en verkoop van uw woning.

Als **ZENERINK** hypotheekspecialisten zijn wij voor u
succesvol bij het afsluiten van hypotheeken, op 'maat' gemaakt.

ZENERINK makelaardij Oldenzaalsestraat 109 Hengelo

Gaat u uw woning verkopen? Zengerink Makelaardij biedt u meer zekerheid

Als marktleider en gespecialiseerd woningmakelaar zijn wij in staat om voor u een beter resultaat te behalen. Met een nauwkeurige en onderbouwde taxatie en ons uitgebreide marketingplan (o.a. meer dan 1400 woningzoekenden) bieden wij u de zekerheid van optimale en vlotte verkoop. Geïnteresseerd? Bel vrijblijvend 074 - 243 1010 om een afspraak te maken voor een geheel vrijblijvende taxatie van uw woning.

Onafhankelijk hypotheekadvies

Wij bemiddelen gratis voor alle grote geldverstrekkers. Door onze onafhankelijke werkwijze kunnen wij u gegarandeerd de juiste hypotheek op maat aanbieden. Geïnteresseerd? Bel vrijblijvend 074-243 1010 en maak geheel vrijblijvend een afspraak. Vul op www.zengerink.nl uw hypotheekwensen in. U krijgt binnen 24 uur een maattberekening toegezonden.

ZENERINK

makelaardij b.v.
hypotheekspecialisten b.v.

Oldenzaalsestraat 109 Hengelo (OV)
Postbus 950 7550 AZ Hengelo
info@zengerink.nl fax: 074 - 243 1001
www.zengerink.nl tel.: 074 - 243 1010

